

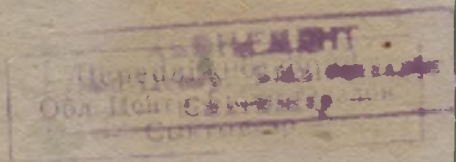
С 32
29840.
37

АТІРЕЛІГІОЗНОЇ
ГОСУДАРСТВЕННОЇ БІБЛІОТЕКА

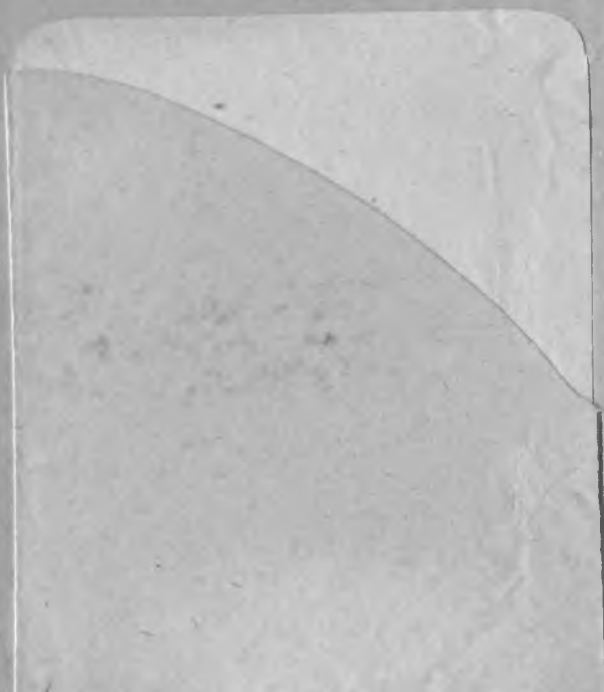
А. Г. Серафимович

ЧУДО

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЇ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР 1938

Проваре
1950.

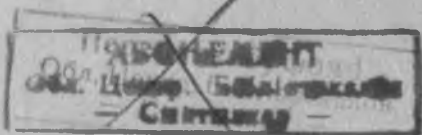

46
А. С. ГЕРАФИМОВИЧ

C-32

Ч у д о

Переведітис Н. Заблоцкі

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР—1938

УЧЕБНИК

ОБЪЕМ

УЧЕБНИК

УЧЕБНИК

А. Г. ГЕРАФІМОВІЧ

Александр Герафімовіч Герафімовіч чужліс 1863
воин казачје-поповскѡј семјаын. Збыль овыс сылѡн—
Попов.

Даскујім арѡсѡз будущѡј пісатѣл, аслас кывјас
серті, вѡлі махрово-реакціоннѡј, офіцерско-казацкѡј
среда вліяніје улын да вѡлі „ісступленнѡја верују-
щѡјѡн“. Назѡн, зев сѡкыда мездысаліс сіјѡ релігіја
везјасыс, то „святѡј ѡбразјас“ воѡд пласт ускѡдчы-
лѡмѡн коріс ассыс ескѡмсѡ јонмѡдны, то јоріс јенеж-
гыс абутѡм јенсѡ став сіјѡ архангелјас, угоднѡкјас
чукѡрнас да муыввса продажнѡј агентјаснас. Бѡрја-
помѡ, релігіјалыс вывтї ыжыд вредсѡ гѡгѡрвоѡм бѡ-
рын, Герафімовіч сувтїс поповщїнакѡд да мрако-
бесїјекѡд пѡшщадатѡм тыш нуѡдан туј вылѡ.

Проїзвол да реакціја мунан сѡкыд војасѡ-на Гера-
фімовіч аслас художественнѡј произведѣніјесын ер-
дѡдаліс попјасѡс, клејмітїс налыс лицемерїјесѡ, власт
кутысјаслы налыс прїслужнїчajtѡмсѡ да народ дїнѡ
лѡглунсѡ. Тырмана індыны револуціјаѡз-на Герафімо-
вїчѡн гїжѡм сещѡм вїстјас вылѡ, кызі „Скуфејкаа
морт“, „Старука“, „Наѣнѣнка“. Гїжѡма најѡс сочнѡја
да мїчаа, но такѡд ѡтщѡщї і вїчысана пырыс да саж-

кѡмѡн сы вѡсна, мы] царскѡй цензура вѣдѡдѣ суса і лоѡ вѡлі сыыс повны. Но і тајѡ вѣстјасас-нын јѡсѡ петкѡдлѡма зев пыдысаъ да вескыда. Со мошенник-гипнотѣзор, кодѣ воздејствујтѡ поработѣтѡм, отчајѣтчѡм, „чудо“ вѣччысыс масса вылѡ („Скуфејкаа морт“), лѣбѡ чорыд сѡлѡма, бездушнѡй стажател, кодѣ ылѡдлѡ сѣнтѡм старукаѡс („Старука“), лѣбѡ јандыгтѡм деспот, кодѣ губѣтѡ рѡднѡй нывсѡ („Наденка“).

Окѡабрскѡй соціалѣстѣческѡй револуціја нещыштѣс цензурнѡй везјасѡ, кодјас вѡлі дорѡны пѣсателѡс. Сѣјѡ вѡлістѣ кутѣс сорнѣтвы тыр гѡлѡсѡн.

Герафѣмовѣч, кодѣ ужалѣс пѡштѣ комын во буржуазно-помешѡчѡй стрѡј дырса условѣјејасын, кодѣ ас пѣлпом вылас кыскыліс увтыртѡмјас да ссылка, кычѣ некод мѡд, тѡдѣс поповщѣналыс став пѣжлунсѡ. Сѣјѡ і сек-нын пѡлзујтѣс лыдѡысысјас пѡвсын ыжыд выманѣјеѡн да авторѣтетѡн.

Ыжыд опыта, зев важса пролетарскѡй художник Герафѣмовѣч зѣлѡ кычѣ пѡзѡ ещажык „сочѣнајтны“, а прѡстѡј, мѣллыонјаслы гѡгѡрвоана кывјѡн вѣстало олѡм јылыс, кодѡс сѣјѡ зев бура тѡдѡ. Герафѣмовѣч став творчестволы да, торјѡн-нын, сѣјѡ антѣрелѣгіѡзнѡй вѣстјаслы тајѡ сетѡ торја убѣдѣтелност: налы ескан медвоzza строкајассаныс, сы вѡсна мы] наын олѡмыслѡн суровѡј, нѡбны вермытѡм правдаыс.

Тајѡ сборнѣкѡ сујѡм вѣстјасѡ Герафѣмовѣч гѣжѣс Великѡй Окѡабрскѡй Соціалѣстѣческѡй револуціја медвоzza војасѡ. Кычѣ пѣсател-болшевик, Герафѣмовѣч асыс став выманѣјесѡ да лѣтературнѡй кужанлунсѡ сетѡ револуціѡннѡй тышлы,—народлѡн врагјас вылын победа вѡсна тышлы.

„Чудо“ нѣма вѣстын петкѡдлѡма збыл вѡвлѡмтор, кодѣ вѡлі пѣсател чужан івын, сѡнын, Новочеркасск да Ростов костын, Аксај станціјасаъ верст даскујѣм

Креотанскōй „бунтјас“ мунлісны странаын бурещ сізі, кызі петкōдлōма Серафімовічлōн тајō сборнікас „Бунт“ нїма вістын. Сїз шусана євјашщеннослужїтелјас (збылысō царскōй Росїїјаса „народјас турмалōн“ служїтелјас) Хрїстос нїмōн благōслōвїтлісны розгаџн нōјтōм да кандалајас налы, кодї лыгтліс сувтны помешщїкјаслы да заводчїкјаслы паныд. Хрїстос вічкōлы да сіјō щōг, куз тошка „євјашщеннослужїтелјаслы“ вывтї јона вōлі колō буржуазно-помешщїчōй стројс, народлōн невежествоыс да културатōмлуные. Помешщїкјас да жандармјас євјествујтлісны шомполјаслōн да турмајаслōн, а помешщїкјаслōн да жандармјаслōн најмітјасыс, кыввора попјас, євјествујтїсны вōснїжык орудїїєдн—божественнōй јевангелїјеса јадн, кодї велōдїс јōзсō рамлунō да рама овны, локлы не прōтївїтчыны да помтōг терпїтны.

Вїчкōлыс народōс губїтан тајō ролсō і петкōдлōма Серафімовїч танї печатајтōм вістјасас. Наын петкōдлōма, кызі попјас кевмысїсны, народōс щыглунын, полōмын, аскїја лунō ескытōмын кутōмн, јенеж нїман щōктїсны раєїтны матыссаџс... фабрїкантис лїбō помешщїкōс, нарїтана да увтыртана варварскōй стројсō „јен промыслōн“ вісталōмн. Нōшта і мїјан лунјаслōна релїгїознōй мракобесјас аззалōны щелјас, медым сујсыны ужалыс јōз пōвсō. Ылі сїктјасын, пемыд пелōсјасын попјас пōштї вогсн-на кōзōны релїгїознōй дурмансō.

Попјас да сектантјас релїгїја отсōгн зїлōны воевјествујтны томјōз вылō, настроїтны најōс сōвет властлы паныд, Велїкōй Октабрлōн завојеванїєјаслы паныд.

Серафімовїчлōн антїрелїгїознōй вістјас ваясны ыжыд пōлза комсомолскōй пропагандїстјаслы најō антїрелїгїознōй ужын.

Ч У Д О

Январ тѳлысса веж мороз дырјі, доѳ бѳрѳ валіт-чѳмѳн, муніс станіцаѳ казак Наумыч.

Гыѳртѳм вѳв котѳртѳ ѳѳјѳ. Гѳгѳрыс куш, лымјѳн тырѳм степ. Туј вомѳныс пѳлалѳ лечыѳ тѳв. Верст дассізім колы.

Друг Наумыч зелѳдіс вѳжжісѳ. Вѳв сувтіс.

— Кушѳм-нѳ прітча?..

Тујсањ वोक्ков да сажын кымын кајіс ру. Чеччіс Наумыч доѳѳыс, мунѳ, вѳјалѳ толајасѳ. Чудеса! Гуранын чукѳрмѳма сѳз-југыѳ ва, гѳгѳрыс лымјыс ваѳма, а ва піас лагуша пі вартчѳ—сылѳма.

— Алі кажітчѳ?..—пернапасасіс Наумыч.

Тѳѳѳ—верст кыз мында гѳгѳрыс ва војт абу некѳн. Степыс кірпіч коѳ кос, кѳзыѳ вѳснаыс весіг сынѳдыс јіѳма.

Котѳртіс бѳр, шыбытчіс доѳѳас да вѳтліс вѳвсѳ. А станіцаын—вескыда поп орѳѳ.

— Сіз да сіз, батушко, талун меным кажітчѳм степын вѳлі, благѳслѳвіт. Кыз во ветла тајѳ местаті, лысва војт некѳр ез вѳвлы сені, і шусѳ „Кос Лог“, а сені друг сѳз-југыѳ ва, а гѳгѳрыс кѳзыѳ, а ва піас лагуша пі вартчѳ.

Поп сујис сылы вом дорас гѣнѣс кісѣ, кывзіс, да кыѣ равѣстас ѣш моз:

— Маті, сет сылы стѣкан віна! да щѣкты Ныколајлы воронѣјасѣс доѣѣавны. Ысты ѣакѣнла, псаломщѣккла, лѣсѣѣѣј рїзіјас (облаченїе)... А те, маті, кајлы чардакѣ, сені пелѣсас течѣма ѣбразјас, бѣрјы божја матерѣс, кодї важжык да кодї сѣѣжык. да ачыд кајлы, а то Палашкаыд оз куж. да ен вунѣд... есіјѣс...— горѣѣіс сіјѣ бѣрганьс,—тајѣс... бутылкасѣ доѣѣѣ пуктыны,—кѣзыдыс мыјкѣ зев јон.

Попаѣѣѣ, ставыс черанвезјѣс, леччіс чардакыс да мыччіс сѣѣасѣм пѣв.

— На со. Сѣмын нырыс сылѣн ѣуна парсыштѣѣма.

Часжын мыгѣ выл јенотѣѣѣј пага поп, сыкѣѣ ѣш коѣ јон, кѣјїнку пага ѣакѣн да локынѣї палто шоја ѣјачок—ѣѣјѣ гѣнїтїсны пѣт воронѣј пара вылын степѣ.

Со і гуран, і ру сыыс петѣ. Віѣѣѣѣны, а мѣѣѣѣарсан, гнѣѣѣј пара вылын щѣщ кујїмѣн гѣнїтѣны: поп ѣакѣнкѣѣ да ѣјачоккѣѣ хуторсан,—ісалѣмаѣс, каналлѣјас.

Воїсны ѣтї кадѣ: чеччыштїсны попјас да ва дїнѣ ѣбразјасѣн. І пондїсны мѣѣѣѣмѣѣѣдысѣ зырны-јѣткавны.

— Те мы ј тајѣ јѣз прїходѣ, сїѣѣј мерїн! А?

— Пѣрјасан, бабјатык, мїјан, хуторскѣј тан јуртыс.

Кутчысїсны мѣѣѣѣмѣѣѣдыслы тошјасас. ѣакѣнјас доѣѣјасыс отсѣг вылѣ термасѣны. А ѣјачокјаслѣн асланыс—бокын пѣлтѣны каѣїлѣ.

Станїчнѣј ѣакѣн мездїс вегкыд кісѣ кѣјїн пас соскыс да, јурбїттѣг і пернапасастѣг, кы-ы-ї-тај вартыштас хуторскѣј батушкалы,—сіјѣ і суныштїс јурнаслымјѣ.

Ош моз равостіс хуторса факон:

— А-а, таҗ те миҗанлыс!..

Шыбытис тулуп, шеныштис—господі благословит. І лептис кокјассѳ вывлаң станицаса поп, лымјѳс задсѳ петкѳдліс. Матыстисны ѳта-мѳд дінѳ факонјас, кыкнаныс рыжѳѳѳ, јонѳс, јажѳс, сыліјасыс ѳшлѳн кодѳс, гѳлѳсјас кызѳс,—лоны ескѳ ыжыд тышлы, да котѳртѳны кучерјас, горзѳны:

— Бағушкојас!.. Бағушкојас!.. јѳзыс локтѳ...

А јѳзыс збыл воіс: гѳгѳрбоксаң вужрасісны додјас. Кыз сіјѳ сещѳм ѳдјѳ чудо јылыс јуѳрыс разаліс станица да хуторјас паста!

Попјас, ружтѳмѳн, чеччисны, і мѳдіс: „господі помілуј“ да „аллілујја“ да „радујса, невесто невестнаја“...

Мѳд лунѳ јѳзыс нѳшта унжык-на валітис. Вајѳны кітѳмјасѳс, чотысјасѳс, жел моз когмѳмјасѳс, сінтѳмјасѳс, мучітѳмјасѳс, шыблагысјасѳс, портітѳмјасѳс, шевадн сорнітысјасѳс. І ставыс небѳм сѳлѳмјасѳн, бѳрдан сінјасѳн јуѳны вежа васѳ да окалѳны јавленнѳј ѳбразјассѳ, кодјас ѳдјѳ бѳр кынмѳны сынѳд вылас. Кѳзыд—сібдалѳны вомдорјас, дојмѳ нещыштігас. А гѳгѳрыс ышлолалѳм, горзѳм, бѳрдѳм, чірзѳм, шевадн сорнітысјас горзѳны:

— Матушкајас, царіца небеснѳјјас! да кыз-нѳ ті миҗанѳс сподобітінныд, недостојнѳјјасѳс?! Кѳт меѳ ѳтї, а то-ѳд ѳтпырјѳн кыкѳн—преподобнѳј Оѳігітріја дај Казанскѳј божја матї...

А попјас дінын быдмѳ сѳм, пѳжалѳм наң, колк чукѳрјас, гос, ыж кујас, шобдї тыра мешѳкјас. Воронѳј да гнѳдѳј пара оз вевјавны вуавны. Таҗ кыссіс нѳл лун чѳж. Муғисны попјас, сїзімѳд пѳсѳз мырсѳны—трудітѳдны. Област паста, станицајастї, хуторјастї муніс слава кык јавленнѳј ѳбраз јылыс і кызї најѳ агныс бурдѳдѳны вісысјасѳс. І најѳ, кодјас лок-

талісны, ас сінјасѡн аззылісны сѡз-југыд ва пѣшкыс
јавленнѡј ѡбразјасѡс, кызі царіца небеснѡјјас ловја
васѡ вісысјаслы пыр ѡтарѡ содѡны,—артміс-нін не-
ыжыд ты і оз кынмы.

Сівујтѡ јѡз, поліг да радліг тырјі јуѡ васѡ, лѡдѡ-
ны сіјѡс бутылкајасѡ, пузырокјасѡ да нуалѡны став
област пагта.

Вітѡд лунѡ воісны кык доѡдѡн рабочѡјјас, зумы-
шѡс, сѡдѡс, кучікѡ пырѡм металл да маслѡ вѡсна.
Чечісны доѡјасыс, перјісны інструментјас, матыст-
чісны.

— Но, тырмас тіјанлы тані тујтѡм сорніјас пас-
кѡдлыны...

Ускѡдчісны попјас да јурбітысјас:

— Мыј тіјанлы колѡ? Тані јавленнѡј матушкајас,
царіца небеснѡјјас—Одігітріја да Казанскѡј...

— Ма-атушкајасі.. Матушкајаснас ескѡ тіјанѡс став-
нытѡ.. Со-ѡд, мыјдта ваыс водма. Станіцаын водо-
проводыс сувтѡма, ватѡг ставыс пукалѡны. Трубаыс
потѡма, а ті васѡ лаканныд, да вѡшта вежѡдѡмѡн.
Но, лезѡј, некѡр міјанлы тані тіјанкѡд...

І заводітчісны ужавны. Ѳзтісны кѡстерјас, сывдіс-
ны му, кодјісны гујас; востісны водопроводнѡј тру-
басѡ, вежісны потѡм інсѡ вылѡн, бѡр тыртісны муѡн
дај мунісны.

Лептысіс турѡб, шылѡдіс ставсѡ јежыдѡн, і бара-
степыс колі ѡтка, куш, јѡзтѡм.

МЕСТА ГВЈАТ

І чудесној вѣлі пѣра, і сѣкыд, і мучітелној.

Чудесној сы вѣсна, мыј меным вѣлі даскујім арѣс, шонді вѣлі жар, јенеж лѣз, улын, гѣрајас улын, лѣн, лыјассыс зѣрмѣм сѣн Івановіч, а сы мѣдарын—вѣр да візјас, а на сајын, Медведіца сајын, муртса лѣзашыштана гѣрајас.

Сѣкыд да мучітелној сы вѣсна, мыј гімназіја, учітелјас, фіректор—ставыс луныс-луно мучітіс, кырлѣдіс, лічкіс, кошмар моз да ізѣвателскѣја надругајтіс челаф вылын, најѣ душа вылын. Кор, вѣлі, мунан асылын гімназіјаѣ,—мунан ізмѣм сѣлѣмѣн њенавістној врагјас станѣ. Тазі мі быдмім челаф нежној арлыдсан мустѣмтѣмын да кеѣовтѣмын на дінѣ, кодјасѣс вѣлі коланлун раѣјтны да уважајтны. І тајѣ вѣлі сѣкыд.

Сы пыдді, кор мездыслім урокјасыс, зік стенајасаныс, кодјасѣ вѣлі јіжѣма кыкнанладорса лѣглуныс, пуксыліс шуда кад. Леччылім сѣн дорѣ, кодын візѣдчісны јежыд гѣрајас; часјасѣн ваыс пѣтавлытѣг купајтчім, кыјім чері, куталім ракјасѣс.

А вѣскреоеннаѣ мунлім станіцаы. Шујгаладорас кујліс ѣтеп, помтѣм, волністѣј, рѣвјасѣн орјѣдлѣма.

Пуксавлім мі жужыд мел гбра вылѡ. Улын дѡвві-
зіс монастыр да сізі-жѡ, кызі і гбрајасыс, віѡдчіс
сонн.

Жужыд жежыд стена җескыда кыщалис гажанік,
сѡстѡмнік келјајасѡс. Җірдалисны куполјас. Стена са-
јыс сука да вежа кыптисны пујас.

Сѡкыда кучкас кѡлѡкѡл да, ыргѡн гѡлѡс тіралѡ-
мѡн, дыр буалас келјајас вылын, стена вылын, југыд
дон вылын, коді вѡрѡдѡ візувтыс рѡмпѡштанын је-
жыд стенасѡ, сы сајыс шапкајасѡн кајыс щѡкыд веж
пујасѡ да куполјаслыс ловја зэрнісѡ.

І тајѡ кузаа буалѡмыс,—кѡлѡкѡл ыргѡныс, тыда-
лѡ, езыс сора—вісталѡ свјатѡј јылыс, сѡстѡмлун јы-
лыс, быд пѡлѡс сујетаыс еновтчѡм јылыс. Ез прѡста
монастырсѡ сајѡдны станицаыс быдса гбраѡн.

Гбра вывсаы тыдалѡ, кызі келјајасыс мунѡны мо-
нахінајас, сѡдѡс, стрѡгѡс, чіннѡјѡс, четкајасаѡс, бок-
јасѡ віѡдлывлытѡг.

Мі леччам, прѡјѡітам җеркала код ѡшіңјаса ыжыд
монастырсѡј гѡстініца дінті, да сы дінын сулалыс
екіпажјас, телегајас да гортса кіссѡм седлѡјасѡн сед-
лѡлѡм казачѡј вѡвјас дінті да пырам обітелѡ. Быд-
латі чышкѡма. Нї ѡті јогтор. Гажа, долыд, кыпыд
сѡлѡм вылын. Сѡстѡм келјајас возын—цвет быдтан
јѡртѡрјас, ѡшіңјасас—јежыд занавесјас да цветјас-жѡ.

Пырам храмѡ—і пыр-жѡ кыщалѡ благоговеніјелѡн
да благолепіјелѡн стрѡг чувство. Ѳті жынјас сула-
лѡны сѡд вѡрзѡдчытѡм, ѡтпырјѡн копрасыс монахі-
најаслѡн радјас, мѡд жынјас—мірана; возіас перѡјаса
да цветјаса шлапаа барыңајас, господа, сѡстѡма пас-
тасѡмаѡс; а бѡрын—тѡлалѡм, сотчѡм чужѡмјаса тру-
дітчыс казакјас да бледмѡм, шогѡн, заботајасѡн да
сѡкыд ујјас помыс пѡрысмѡм чужѡмјас казачка-
јаслѡн.

Возвылын, мічаа дубыг вѣчѣм возвышеніе вылын,— ігуменѣя. Сіѣ, кыѣ свѣтѣ істукан, вѣрѣтѣм да шап торѣалана шаплунѣн, сѣстѣмлунѣн да молітва-јасѣн.

Сылѣн посох (беѣ) сѣд пуыс; ручкаас сѣсјас бѣын ірдалѣны брѣлліантјас. Ставнас сѣд. Војасѣн вѣрѣ-дѣм бѣед чужѣмыс зев-на міча. Морѣс вывса крестыс щѣщ ірдалѣ брѣлліантјасѣн.

Тошнік, чѣлаѣлѣн коѣ розѣвѣ, пыктыштѣм чу-жѣмбанјаса, послушніцајас термаѣѣмѣн, небыда, шы-тѣг вѣтлѣны вѣчко куѣа да быдыс тѣрыба, том вѣра-сѣн кык пѣв кусынтѣѣмѣн копыртчылѣны муѣзыс вѣр-ѣѣдчытѣм ігуменѣјалы, а сіѣ оз-і вѣѣѣдлы на вылѣ. Служ-ба муѣв возѣ, монашкајаслѣн сѣгласнѣ, чѣлаѣ нога, нежнѣ гѣлѣсјасыс ѣтщѣщ лѣз каѣлнѣѣ шынкѣѣ тыр-тѣны храмѣѣ куполѣзыс, а куполас ыжыѣ господа Саваѣф.

Помладорыс пондан муѣны. Сурдан кывны свѣ-щенконыкыс да ѣакѣнлыс горѣктылѣмјасѣѣ; монаш-кајаслѣн сѣгласнѣ езыс сылѣмыс кытѣѣкѣ ылысмѣ, і кывјасѣѣ он-нын гѣѣѣрво, а чужѣмјасыс вѣѣѣны лѣзов дука каѣлѣ шын пыщкѣ.

Аѣзан ѣтнассѣ ігуменѣјасѣ, і упрамѣја пырѣ ѣтѣ і сіѣѣ-жѣ мѣвп, коѣѣс некыѣ он вѣтлы: ігуменѣјалѣн мѣрас вѣлѣма роман кушѣѣмкѣ гварѣејецкѣѣ. Светскѣѣ красавѣца і гварѣејец—і, буракѣ... буракѣ, кага. Му-ніс монастырѣ... Ме ог кѣсјы та јылыс мѣвпавны, пыркѣѣѣ јурѣн—і ог мын, бытѣѣѣкѣ сѣѣѣѣма. Кага... Мыјла монастырѣ? Мѣрас муртса-кѣ абу граѣіна мѣѣѣ кѣажна...

„Ѣфу ты, кушѣѣм мерзостѣ! Ог кѣсјы мѣвпавны!“

Служѣтѣѣѣ вѣѣѣм іѣеромонах. Сылѣн міча сѣд тош, бархатнѣѣ барѣтон да сѣд сотан сѣнјас, а сѣнјас улас мешѣкјас: јуыштны да овны, тыдалѣ, абу дурак.

— Господу по-мо-о-лимса!..

А ачыс—ігуменја вылѝ муртса нумдыштлас шу-га сіннас. А кор бергѝдчывлѝ, југытас сінјаснас кырошанкајас вылѝ, кодјас важ моз кывзысана да сѝгласнѝја зѝлгѝны сѝстѝм езыс ныв гѝлѝсјаснас.

Ме вѝлі зев релігіознѝј і, медем пѝдтыны тѝјѝ бокысѝ, коді пырїс менам молїтвеннѝј настројенї-јеѝ, пондї сѝлѝмыс јурбїтны.

Служба помалїгѝн послушнїцајас заводїтчѝны разѝдны езыс тѝрелкајас вылын прѝскурјас іменїтѝј гражданагы: прокурорлы, жандармскѝј полковнїкы, окружнѝј атаманлы, помешчїкы да помешчїк гѝ-тырлы, купечјаслы,—сїз-кѝ, і јенлѝн најѝ медвоzza местаынѝс.

Медбѝрын, ставным петам храмыс. Став іменїтѝј гражданаѝс корѝма ігуменја орѝѝ щѝј јуны. Ме тѝда, сенї бур, дѝна вїнајас, закускајас.

Но, нїнѝм! Век-жѝ ме муна татыс храм дїнѝ да сын мунѝм служба дїнѝ благоговенїје кыпыд чув-ствоѝн, атѝѝалѝмѝн да преданност чувствоѝн тѝјѝ места дїнас, кысан матынжык јен дїнѝз.

Јортјаскѝд мї петам воротагыс, кајам гѝра вылѝ да вїзѝдам улын дѝввїчыс монастыр вылѝ. Сїјѝ—бытѝѝ кїпыѝс вылын.

Гѝра вылѝ кајѝны кык малар, ар даскѝкјамыса зонјас; кїаныс краскаѝс ведрѝјас да кїстјас. Пукѝѝны мїјан дїнѝ, гартѝны чїгаркајас, курїтчѝны.

— Монастырын ужалїм. Чїркїс пѝрыс хрычовкаыд кык пѝлтїннїк вылѝ. Но, да мї ассыным бостїм!

— Кыз?

— Фу, да кык вежѝн ужалїм, вот гажыс вѝлі! Вој кежлас мїјанѝс монастырѝс вѝтлѝѝны,—воротасѝ пѝд-лалѝны, скѝтнѝј дворын щѝктѝны узны. Но, кыз рѝм-дыштас, мї пыр-жѝ мѝдарла боксан ѝтен дїнѝ, а сен-

нин послушницајас пос леџоны. Пырыг-пыр келјаџ
вескилам. А келјајасыс налџн кык судта: улиас пџрыс-
јас уџоны, а вылиас—послушницајас. Вајаласны најџ
быдџыма торсџ ігуменскџ кџбрџыг—і винатџ, і лик-
јорјастџ, і цымланскџџс, і шампанскџџс, і быд пџ-
лџс закускајас, јумовјас,—налџн лџсалана кључјас вџ-
лисны—ыжыд чукџр течасны, і заводџтчас мџјан пџр
горџ. ѐтџџщ вајасны вольпасјас. Вольсалам жож куџа,
медым ез кыв, пџрччыгам, да бостчам јџктыны, бу-
рещ кџлџкџл тонган шыџџ, кор пџрысјаслы колџ асја
кежџ чеччыны. Колљџдасны најџс. Најџ јенлы јур-
бітџны, а мџјан сені асланым. Маџ чесна!

Сџџ нџмкоџысла гџгрџдлыштџс јурнас да тыр чув-
ствојас вџснаыс јортчыштџс.

— да-а... А сесџа кагајассџ со есџџ јукмџссыс кыс-
каџоны. Мыјџта быд во кыскаласны!!

Ме сука гџрџџда. Менам сещџм чувство, бытџџ
монастыр вылас, тајџ зарнџ јурјас вылас, сџенјас са-
јыг кыпџдчыс сук садјас вылас сџлыштџс кодкџ сук
кракџџн. Но ме ог кџсјы петкџдчыны трусџн да
шуа кокныџк басџн:

— Здорово! Но?..

— Но, вот теныд!! да те мыј думажтан? Мџџџ
мылџсјаснас-нин пџлзјутчам. А вот Коңков локтас—
сџџ генерал,—локтас камерџџнеркџд... со сылџн
коласкаыс сулалџ... фу, да со воронџј параыс пу
улас, дак сџџ вџчкоџ, сулалас џбедња да бџрјас ас-
лыс медтомџнџк кљырошанкајасџс. ѐбедња бџрын—
ігуменја дџнџ. Сені сџмын лебач јџлыс абу. І, пџттџ-
чыс сојас, јуас,—дај келјаџ: сылы вылџ лџсџдџма
торја, роскошнџј келја. Но, сетчџ і вајџдасны кљы-
рошанкајасџс,—сылы кыкџс, а камерџџнерлы џтџкџс.
Вот, горш крокоџылы!

— Сџкџ, ва вежџдџмџн, јурбітџмџн...

Кыкнаныс гербктисны.

— А купечас, ок, кушом делбјас вбчлбны! Сјбн і жертвубтбны сы мында,—ааған, течалбмабс храм-јассб.

Менам бырї-нїн јандысбмбј, а кутїс кытыны скбрлун.

— Пбрјасан!

— Мыј меным сбрныс? Мед кобел сбрб. Послуш-нїцајас мїјанлы став оласногнысб вїставлбны. Те чајтан, талун есїб тошкаыс-тај служїтїс... да сїб ігуменјакбд олб. А ігуменјаыс сїбс послушнїцајас дїнб ревнубтб, быдлаын сылбн шпїонјас. Сенї, вобб, делајас. Кбсјан-кб, војнас нулам тебб монастырас? Вїта сетан?

Ме мунї гортб, кыз сблалбм морт. Бытбб гбра вывсаныс кїссїс зев ыжыд помбј гы да ставсб мыс-кыштїс, пасвартїс—ї жежыдїнїк, сбстбмїнїк монастырсб, і зарнї јурјассб сылыс, і жежыд стенасб, да гу-дыртїс лбн југыд сонсб, і нуїс гудыр вабергачнас чїстбј езыс гблбсјассб челафлбн коф лбсыд чужбма клїрошанкајаслыс.

— Кыз-нб сїб таа? Кыз-нб сїб таа?..—вочакывсб аазытбг шуалї ме лыдтбмыс.

І урок вылын, і јортјаскбд тышкасїгбн, і кор пу-кавлї без обѣда лїбб лыддї мыкб,—друг, вблалы па-ныда, назбјлївбја да дражнїтчана кыптылїс зарнї јура монастыр југыд ју дїнын жежыд гбра бокин, езыс сбгласнбј ныв гблбсјас, мїча челаф сама чужбмјас, стрбг клубукјас, недоступнбја вбрбдбчытбм ігуменја да пыктбм сїнувјаса тошка іјеромонах, да кага шобјас, кодјасбс перјалбны јукмбсјасыс...

Ме пыркбда јурбн да кбсја шыбытны сес тајб мертвечїнасб, но сїб сулалб да ветлбдлб ме ббрса.

Мам дїнб пыравлїсны тбдса монашкајас. Вольвлїс

олма строг регентша, кыз гөлсә, чунтом,—сылон
оти кяс вөли кык чун, мөдас сөмын оти,—і зев бур
художница,—шенzymон лбсыда образяс рисутлис.

Тажә вөли вескыд, искренној нывбаба.

Воажык ме ег казавлывлы сижәс, а өни көсјытот
кути кывзыны, мыј сижә виставлис мамлы. Сижә вистав-
лис сижәс-жә, да пыр јонжыка быдмис сөд преступној
јокмыл жежыд монастырын.

Кызкө локтис послушница, ужысла сарөга, гадда-
сөм кјаса да бөрдөм чужома.

— Господөј, да мыјыс-нө?!—кылі ме сылыс сиб-
дөм шөпкөм шыа бөрдөм.—Мыјыс-нө?! Мыјыс најө
менө вөтлөны?.. Оди кј деэлытот ужали, став сөнјасөс
кыскалисны. Ігуменјалы висталөмаөс, мыј зонмага. А
көт ескө і сиз? Али ми абу-нын јөз? Оди абу старука-
јас, сөлөмыдлы он прикажит... Мукөдлөн асланыс
семја, радејтөны мөда-мөднысө, а ми—кыз неприя-
жаннојјас. Менө батенкаөј нывкаөн мырдөн сетис мо-
настырө көсјысөм серти: вөсис, да көсјысис, бурдас-кө,
сетны менө јенлы і со шажт пунктис. Муні ескө, да
кытчө-нө ме өни воштыса? Олөмгыс көзөдчи, воша
ме сени. Көт вј астө!.. Ачыс ігуменјаыс олө ас удо-
волствијеас, Воронөжө шөщ ветлө, кыз пөраыс воас.
Сени ставыс сылы лөгөдөма, некод оз төд, ставыс
шито-крыто... А кјрошанкајастө мыјдтаөс өбөдөтөны
купечјас да генералјас, да помещикјас! І ігуменја
төдө, да бытө оз аззы. А кыз, грек вылө, сөктас
да помјассө-кө ваө оз зөб,—вөтлыны пыр-жө мона-
стырыс... А кытчө мунан?.. Господөј, абу олөм, а
мука!

Сесаң ме некор некытыс ег аззыв сөстөминик,
жежыдиник зарни јура монастырөс: најө сулалисны сө-
кыдөс, сөдөс, дорјасөзыс кизөр најтөн тырөмаөс—
вөјөмаөс.

І кор кѡнікѡ ме матысмылі монастыр дорѡ, вѡлі-
кѡ сіјѡ женскѡј, ег вермыв ме мездыны ачымѡс јук-
мѡсјасѡ віѡѡѡмыс. Мужскѡј-кѡ вѡлі, ме віѡѡі посо-
лок вылѡ, коді век быдмыліс монастыр дінын, да тајѡ
посолокас вѡліны куш бабајас і сені котралісны уна
челаѡ,—сіјѡ вѡліны „прачкајас“, кодјас песласісны
братіјелы, шуны колѡ, мыј быд монах вылѡ вѡлі вѡѡ
ѡті прачка.

КЫК БОЖЈА МАТЕР

Ыжыд кар помын, ју бокин зев вылын, сулаліс ыжыд жежыд керка. Улын, берег дорын, шынасіс фабріка. Жежыд керкаын којмөд судтаас, шондідн ојдөм гырыс комнатајасын, оліс фабрікаса кбзайн ас-лас семјаыскөд. Пемыд пөдвалын оліс сіјө-жө фаб-рікаса ткач ткачіхаыскөд.

Фабрікант гөтырлөн чужі ныв. Ткачіхалөн щөщ-жө ічөтік чужіс.

Гажа спалнаын фабрікантшалөн бшаліс зарні рі-заа божја матерлөн образ. Барына ескіс јенлы, но төдіс, мыј божја матерөс ескө-і мічаа рісујтөма пөв вылө, а төлкыс сыыс некущөм оз ло, абу-кө мортыд-лөн сөмыс. Ткачіхалөн, чераң везјөс пелөсын щөщ-жө бшаліс чусмөм сөдасөм чужөма пөв. Ткачіха сө-лөмсаыс ескөмөн јурбітіс, чајтіс, мыј сы вылө візө-дө ачыс божја матерыс, ловја.

Фабрікантшалөн вөліны кага візысјас, мамкајас, горнічнөјјас. Кагасө вердіс том ічмоң. Щыглун вөсна шог пырыс сіјө асгыс кагасө еновтіс өіктө кувны ру-зөг нанөн тыртөм шома нон вылын.

Ткачіхалөн кагаыс кузлунтыр горзіс-бөрдіс, шы-гысла пессіс дука рузумјас пыщкын, некодлы вөлі

сіңіс дөздітні—батыс і мамыс лунтыр фабрикаыннөс
станок сајын, ні өті здук кежлө ез вунлы налөн шо-
гыс каганыс вөсна.

Фабрикантшалөн нывкаыс кігміс-быдміс, банјом
чужөмјаса, сөстөм кі-кокјаса. Вірөдчисны сы вылө
зарні кыщ пісаң пөв вылө рісујтөм богородіцалөн
сінјас. Ткачіхалөн кагаыс—віжөдөма, пөрысінік чу-
жөма, чуқла кокјаса, бытө пемыд пөгрөбын быдмөм
кельд-віж турун. І вірөдіс сы вылө потласөм пөв выв-
са сөд чужөм.

Вігміс фабрикантшалөн нылыс. Локталісны медга
знаменітөј докторјас, профессорјас, налы уна сурсјас
мынтісны—і нывкаөс бурдөдісны. Бара-нын сіңө, сөра-
лан чужөмјаса да візув, лебач моз зөлөдө. Вірөдіс сы
вылө зарні різаа міча рісујтөм пөвјыс.

Вігміс ткачіхалөн нылыс,—кутіс сылыс көрны кі-
јассө і кокјассө, сөдөдіс зөланік чужөмыс, пөлынтіс
лөзөдөм вомсө. Коңөр мам нөјтчіс јурнас пөвјасө,
нещкіс јурсісө, шыбытчыліс пірөс вылас, мучітелнөја
топөділіс космөм кіјаснас морөссө, мукаөн, сінваөн,
нафејаөн да отчајаніјеөн тырөм сінјаснас ісступлон-
нөја вірөдіс сөдасөм пөв вылас да сөлдөмыс јурбітіс:

— Прөгвјатаја маті, пречістөј заступніца! Спасіт
те менгым дітаөс... бурдөд те менгым нылөс... мед
здоровмас менам нывкаөј... сувтөд сіңөс кокјылас... Мы-
јыс-нө сіңө сөщөмасө мучітчө?! Маті прөгвјатаја...

Горөдө гудок, сінвасө нылалігтыр ткачіха еновтө
коңөр кагуңсө, котөртө ужавны фабрикант семја вы-
лө. Мунас уж вылө щөщ-і ткачыс, а сінјасас—ыжыд
шөг.

Куліс зөланік кагук да кујліс, бытөдө віжөдөм арга
турун кор. А пөлөсын өшалө сөд пөв.

Поп терыба пырыс зөбіс, медым ескө өдіжөжык-нын
мынны да термасөмөн шуышталіс:

— Јенлыс тујјассо некодлы не тѳдны... зато сылы сен лѳсыд лѳб... мѳдар југыдас.

— Кѳт ескѳ мед ѳтѳ час сѳјѳ тани, кѳт-нын ѳтѳ час дыра буржыка олыштіс,—сѳнваѳн вѳндалѳмѳн, шуѳс мамыс.

Поп горѳѳіс:

— Ен скѳрмѳѳ господѳс! Господѳ быѳѳнлы сетѳ крест, да быѳѳнлы колѳ сѳјѳс кыскыны. Мѳдарѳ-кѳ, сотчыны теныд бѳа пачын.

Быѳміс да сѳвміс фабрікантишалѳн нылыс, а ткачѳ-халѳн гуын сѳгміс, і коѳѳр мамлѳн некѳр ез вунлы сы вѳсна ыжыд шогыс.

Важ моз-на ѳшалѳсны кык божја матер,—ѳтыс вылын, зарнѳ кыщ пыщкын, мѳчаа рѳсујѳтѳмаѳс пѳв вылѳ, мѳдыс—пемыд пѳѳвал пельѳсын, потласѳм, сарѳ-мѳм сѳѳ пѳв вылын.

БЫДЛУНЈА ВӨЧӨМ ТОР

ЗБЫЛЪ

Равісны автомобилјас; ісковтісны, бергөдчирјасас чірзөмөн да лөз бікіңјас гылдөдөмөн, трамвајјас; термагісны подајас; улчајас пуісны асывсаң војоң, дугдөвөј пөнарјасөн југдөдөмөн і војнас олісны, а ресторанјасын: музыка, вінајас, цветјас, моресајса сојанјас,—буржуаңіја гажаа оліс свет вылас.

Окраінајасас шынагісны фабрікајас. Віждөдөм чужөмјаса рабочөјјас музлытөм ужын перјісны озырлунјас. Крестана космывлытөм пөсын скуп муыс шөдөдісны помещікјаслы наң. Ставыс вөлі өті сама, ставыс вөлі сіңі, кыңі велавлөмадс, і некод ез мөвпав, некод ез чајт, мыј тајө велалөм, быдлунја обстановкаас дугдывлытөг көзгісны чудесајас, көзгісны лун і вој, кың сінмөн аззытөм, відлыны поэтөм зер.

Ез, ез святөјјас творітны тајө чудесасө, ез праведнікјас, ез господ, ез божја матер, ез важ моз творітчыны тајө чудесајасыс, а... а кыңі-жө? А вот кывыштөј.

Вөлі Ыжыдлун, лөсалис сіјө 1912 воса апрелын. Звөнітісны көлөкөлјас, і гажаа разалис звөныс тувсовја сынөдын Проңа ју вылын. А ју пөлөныс куліс

Р'азанскѡй губернаса Спасскѡй уездса ыжыд Жерновша сѣкт. Став керкатыс ветлѡдліс поп Иван Фјачоккѡд, ныр пырыс ылісны „Хрїстос воскресє“ да тыртїсны мешѡкјассѡ дајанїејасѡн. Еша кажїтчіс. Щѡктїс поп лѡсѡдны кујїм пыж, богтїс кык работнїкѡс, кодјас грѡшјас ылѡ кусналісны сылы ассыныс кодјассѡ, корїс Фјачокѡс, лептїсны најѡ красїтѡм пѡвјас, кодјас ылын вѡліны царјаслѡн, князјаслѡн, разбојнїкјаслѡн повѡдѡчана чужѡмјасыс да кодјасѡс нїмтылісны „свјатѡјјасѡн“, вооружїтчіс сѡкыд езысалѡм ыргѡн крестѡн, да вужїсны мунан јї тыра ју вомѡн мѡдлапѡлѡ, Јершово да Муњаково сїктјасѡ.

Лунтыр кыскасісны најѡ сїктјас куза „крестнѡј хѡдѡн“ да чукјѡн тыртїсны дајанїе тыра мешѡкјасѡн кык пыж. Лѡсѡдѡны вужны бѡр.

А сен вајѡны гортјын покојнїкѡс, щѡктѡны баѡушкаѡс богтны сїјѡс пыжѡ, вужѡдны вїчкоѡ сылѡдѡм ылѡ. Дон ылѡ баѡушка богтїс і покојнїкѡс і коллѡдысјассѡ нѡл мортѡс.

Воїсны кум, кума да бабка, ваїсны ылчужѡм кагаѡс: пыртны колѡ вїчкоын,—сїзжѡ дон ылѡ і најѡс богтїс баѡушка. І покојнїкѡс коллѡдысјаскѡд і ылчужысѡс кум, кума да бабкакѡд поп пуксѡдїс кык дајанїе тыра пыжѡ, а ачыс ѡбразјасѡн да Фјачоккѡд пуксїс којмѡд, тыртѡм пыжас.

Чукѡрмїсны крестана берегас, коллѡдѡны духовнѡј ѡтечѡс, вїѡдлісны ју ылѡ да шуѡны:

— Баѡушка, шыѡма, вїѡдлы, јуыс,—азған, јїсѡ јѡткѡ. Те, баѡушка, щѡкты пыжјассыд мешѡкјасѡ ректыны да куш јѡзнас і вуж, а мї ог вѡрѡдѡј, ставсѡ аскї теныд вајам,—аскїѡз став јїсѡ вѡтлас. Со вїѡд, кушѡма пыжјасыс пуксїсны. Јен мед вїзас, зургас јї пластыс—вѡјасын јѡзыс.

Зумыштчіс поп, топѡдїс крестсѡ да мѡвпыштїс:

„Сіз тiјанѳс, да есi! Кол тiјанлы, понданный мешѳк-
јасас нырјасны... сволочјас!“

А гораа шуiс:

— Шудма писанiјеын: господ вѳлатѳг оз ус нi ѳтi
јурѳi, став вылѳ сылѳн свјатѳј вѳла. Сынѳј!

Вѳрѳисны ѳтi мѳд бѳрѳа пыжјас, да сiзi i лоi, кыз
шулисны крестана,—грузнѳја пукѳисны чукjѳн тыртѳм
кыкнан пыжыс, да пондiс најѳс скѳра којавны сѳѳѳ-
ѳѳм јуыс.

Горѳѳисны јѳз:

— Вѳ-ѳ-јам!.. Спасiтѳј!

А работнiкјас кугiсны горзыны:

— Батушка, шѳкты шыбытны кык су тыра ме-
шѳксѳ,—азған, ог лыбѳј.

Поп горѳѳис:

— Ен лытѳј! Ме тiјанѳс сета анафемалы!

ѳај шѳктiс ѳјачоклы:

— Вуж, ѳјак, на dиnѳ пыжас, а то, сукiн сынјас,
гусѳн шыблаласны.

Вужiс ѳјак мырдѳн сорѳн, но, мыјѳн уѳiтiс вуж-
ны, кыз дорѳдыс гумовтѳiс пыжыс, i ставыс векка-
лисны скѳр гыјас пѳвсѳ. Покојнiк мыјкѳдыра плавај-
тыштiс гортјас ѳај лечѳiс ју пыѳѳсас. Зѳланiкыс—
леѳiс сiјѳс кыс бабка медбѳрја кулан здукас—ваас
берѳiс, i ез кут тыдавны. Сы бѳрѳа бабка, кум кума-
кѳд, а покојнiкѳс коллѳдысјас да медѳа-нiн ѳјачок
пондiсны мыјвермѳмгыс когагны смертыскѳд. Но
ѳјачокѳс сылис ѳшѳѳѳм ыргѳн сѳм тыра кружкаыс
кыскiс ју пыѳѳсас. Вошiс i сiјѳ. Вошiсны i покојнi-
кѳс коллѳдысјас. Сѳмын кыкѳн поплѳн ужалысјасыс,
том зонјас, кодјас ез кѳсјыны кајны небеснѳј царст-
воѳ, вартѳисны поп пыжлан, кодi став вынсыс пыш-
јiс пѳдыс јѳз dиныс, горзѳмјасыс, лѳвтѳмјасыс, кев-
мысѳмјасыс.

Кутчыоісны работнікјас поп пыжѳ, вірѳдѳны поп
вылѳ страшнѳј кевмысана сінјасѳн:

— Баѳушка, спасіт мїјанѳс!.

Ускѳдчїс на дїнѳ, пѳлынтчѳм зѳвер нога чужѳмѳн
поп—раз! раз! крестѳн кїјас кузѳыс, јурјас кузѳыс,—
најѳ мынтѳдчїсны.

А берегын јѳз чукѳрјас, ѳерт, вѳлѳстыс ставнас
чукѳрміс, бабајас, мужїкјас, челаѳ—бѳрдѳны, котра-
лѳны: нїнѳмѳн отсавны.

Сувтѳдїс поп пыжѳѳ берег дорѳ, петїс, мынтысїс,
сїнјасыс ломалѳны кањлѳн моз зѳвернога страхѳн лѳѳм
торгыс, крестѳн благѳслѳвїтїс јѳзѳс. І танї артміс
чудо: јѳз шыбытчїс пїрѳсчанѳн крест возѳн, коѳ вы-
лѳ вѳлі кыза ѳшїѳма поп работнікјаслѳн вірыс. Крест-
нас благѳслѳвїтїс јѳзѳс да шуїс вічконогѳн, сылѳм
сорѳн:

— Лептѳј, православнѳјјас, чудѳѳн спасїтѳм свѳја-
тѳј ѳбразјасѳѳ. Тїјан сїнвозѳн вошіны морскѳј пучїнаѳ
најѳ, коѳјаслы ѳеїсповеѳїмѳј госпѳѳ тујјасын шуѳма
вѳлі пѳгїбнїтны, коѳјаслыс грекјасѳѳ госпѳѳ азїс
ставсѳ аззыс аслас сїннас, но свѳјатѳј ѳбразјасѳѳ гос-
пѳѳ незрїмѳја петкѳдїс аслас ангелјаснас, архангел-
јаснас, херувїмјаснас да серафїмјаснас, меѳым петкѳд-
лыны став мїрлы вынсѳ да славасѳ асгыс.

Лептїсны ѳбразјас да став вѳлѳѳгтѳн, сылѳмѳн мѳ-
дїсны вічколањ.

Но тајѳ чудоыс ез кољ сѳмын Р‘азанскѳј губерна-
са Жерновїца сїктын. Сїјѳ шыбытчїс Москваѳ да пас-
каліс сесањ, выја пас моз, став Россїја пастала.

Москваын капїталїст лезїс „Русскѳј Слово“ нїма
газет. І сїјѳ чудосѳѳ, коѳѳс вѳчїс поп Жерновїцаын,
кор јѳзлѳн асланыс сїнјасыс азїсны ѳтїкѳс, а пемѳѳ-
ѳѳм вежѳрыс зїк мѳѳѳс—сылы паныдаѳс, тајѳ вежѳр

пемдөдөн чюдосъ „Русскöй Слово“ вöчис став лыдды-
гыс Россiяа вылын.

Вежон мытi сеган, кор поп жугöдiс аслас работ-
никjаслыг пыж дорö кутчысöм тiрзыг кiјассö, „Рус-
скöй Словоын“ вöли печатајтöма:

„Р'азанскöй губернаса, Спасскöй ујездса Жерновiца
öктын, кујiм пыжөн вужiгөн ојдöм Прона ју вомөн,
öбразјасөн да богомолецјасөн, јi мунöмла прiчтлөн
пöгiбнiтiсны богомолецјасөн кык тыра пыж, а свјатöј
öбразјаса пыж свјашщенник от. Јоаннкöд чудеснöја
спасiтчiс“.

„Русскöй слово“ печатајтсылiс öтi миллiөн екзем-
пларөн, да быд газет лыддiс, еша выдö, вiт морт,
сiз-кö, вiт миллiон морт вiзöдiсны олöм вылас сещöм
öнјасөн, кущöмөн вöли выгöднö капиталистјаслы, бур-
жуазiјалы.

I тајö ыжыдыг ыжыд чудо—буржуазнöј обшчество-
јасын кöзö быдлун, быдчас лыдтöм шöттöм пöрјасан,
лöж, пөж религиознöј да мукöдсама унмовсöдана кöј-
дысјасөн, медем кутны кöртвомын да кандалаын уна
миллiон ужалыг јöзöс.

GB. дАРЈАГӨМЛӨН ТАИНСТВО

Час вiт гудралi нaйтсö. Гөгöрыс тувсов руде му. Сiбдалан нaйт туј. I ставыссö станцијaганыс верст сi-ым. Вöјлi-нин, пондi рöв вомöн вужны-да. Петi. Со i сiкттор вылыганыс петкöдчiс: сiкт шöрас вiчко дö-лалö.

Матысмi туј дорса керка дiнас. Сулалö вiзчысана, напр'ажоннöј чужöма зон, кiас куз бeд.

— Вiза олан, граждaнин.

Зон чöволö, бытöд оз сыкöд сорнитны; сiнсö бокö чöвтлытöг (напр'ажоннöја) вiздöдö менам вомдорјас вылö.

— Здорово,—шуа.— Позд керкаад шојчыштны ны-равны?

— Кодöс зырны?

— Пырны,—шуа,—шојчыштны керкаад?

— А! Купеч?

— Ме абу купеч.

— Кущöм бојеч?

— Е, пелтöм турi!

Ме копыртчи пель дiнас да горöди:

— Пырны керкаад позд? Шојчыны!

— Позд... мы-нö... пырав...—i возд.

Пырим керкад. Нырö кучкiс сöкыд дук. Возда жы-

рас зев ыжыд пач, кукаң, курбҗас. Мѳд горнҗаас,
сѳстѳмжык, вон улын зев ыжыд крѳват, газетҗасѳн
да картҗнаҗасѳн клеҗтѳм стѳнын сувтѳм гҗраҗаса часҗ.

— Вҗа оланнҗд! Поҗас тҗҗанын шоҗччыштны?

— Но, мыҗ-нѳ, пуксы, бур морт, шоҗччы!

Пуѳ самѳвар. Пызан саҗн—тошка; пуктѳма блуд-
сѳ куҗим чуң вылѳ да ырҗѳдлѳ пѳс руалыс чаҗ; пѳс
воҗт ѳшҗѳма ныр улас да лѳгѳ.

— Ју чаҗ чашка муҗвыҗвсыд,—назгѳмѳн шуѳ кѳҗаҗ-
ка, куҗ тушаа, лабутнѳҗ, усѳм ныра старука.

— Нылѳҗ, кҗт ветлыс-муныс мортлы чаҗсѳ,—шуҗс
мелҗ гѳлѳсѳн, назгѳмѳн старука.

Пызан дҗвѳ җандыҗгтыр матыстҗс мҗчанҗк ныв,
чужѳмсѳ неуна бергѳдҗг моз, куҗтҗс кҗстны. Ме вҗѳд-
лҗ да кыҗмҗ местаѳ: мҗчанҗк чужѳм вылын ныр пыд-
дҗ тыдѳѳдҗсны кык сѳд роҗтор.

— О-ог... аҗѳд... Ме јуҗ,—шуҗ ме, осторожнѳҗа
лолалҗг тырҗҗ, да зҗлҗ мыҗлакѳ, мед сынѳѳсѳ ас пѳѳ
не кыскыны.

— Пыр таҗҗ,—шоҗа шуҗс старука,—первоҗсѳ ста-
выс зывѳктѳны: вужѳмыс полѳны.

Ныв сука гѳрдѳдҗс, вештыштҗс чашкасѳ да шоҗ-
пырыс муҗнҗс пѳлѳсѳ.

Меным лѳҗ жал наҗѳс.

— Ваҗѳҗ, ме ачым кҗста аслым!

— Но мыҗ-нѳ, кҗт, дѳна пҗ, кҗт! Ваҗс уна.

Ме бура мыскҗ чашкасѳ да блудсѳ, поҗҗыштҗ пуѳм
ванас, кҗтҗ, кыскҗ җѳптыс сакартор да куҗтҗ јуны...

— Сѳрт зывѳктѳны,—шуҗс тошкаҗс,—но танҗ, кыҗ
шудны, повнысѳ нҗнѳм: мыҗѳн нырыд усҗ—шабаш,
сѳсҗа некодлы-нҗн оз вуж. Вужҗасҗс, колѳ шуны, вҗ-
сѳмыс, оз вуж мѳд вылѳ. Сѳхторҗас шудны.

— Ваҗѳн-ѳ таҗѳ тҗҗан?

— Ваҗѳн, батҗушка,—велалѳм шоҗпыр шуҗс стару-

ка,—вот кыз тајо чужіс,—індіс сіјо ныв вылас.—Те ен чајт, мыј грека дурѳомыг шогным мјан. Лыдѳыны колѳ, семја дас тајо лок вісѳмнас вісмісны. Віѳѳд те, воіс сіјѳ пѳранас мјан сіктса салдат да вајіс тајѳ самѳј лок вісѳмсѳ. Вомыс сылѳн ставыс дојѳс—полісны сыыг ставыс, пышјалісны сыыг—некод ськѳѳд ез сој, ез ју. А сіјѳ шогѳ угі, віѳавны пондіс, пыр ветлывліс вістасны да дарјасны. Но, а менам нывкалы бурещ тѳлыс. Ме і нуй сіјѳс дарјавны. дарјалі. Сылѳн вомыс мыкѳ дыра мыгті і вісміс—вісѳ і вісѳ. Ме і вінаѳн зыралі і мыскалі, оз—вісѳ і вісѳ, јонжыка да јонжыка. Віѳѳда: і менам јаж куѳа мыкѳ кістны мѳдіс. А меным і дум вылѳ нінѳм ез уг. А во мыгті віѳѳда: нырыс сылѳн кутіс усны. Нуй ме болнычаѳ. А сені менѳ заводітісны відны: „Ах, те, сещѳм-тащѳм, мыј выјѳз кагатѳ воштѳмыд“. Відлалісны і менѳ. „да і тенад,—шуѳны,—сіјѳ-жѳ!“—„Рѳднѳјјасѳј менам,—шуа,—ме мужіклѳн гѳтыр, некор сылы паныда ег сѳгрешітлы“.—„Јѳј,—шуѳны,—те кагатѳ,—шуѳны,—кѳнікѳ зараѳітѳмыд, а кагаыд тенѳ“. Бѳрдышти ме секі. Водѳѳдісны мјанѳс нылѳјкѳѳ болнычаѳ. Мѳѳѳдісны фершалѳс мјан сіктѳ,—кытыс-пѳ тајѳ вісѳмыс воѳма. Јуасіс фершал, тѳѳмаліс салдат јылыс, аѳѳіс вісысјасѳс нѳшта дас керкаыс, бурещ салдатыскѳѳ ѳті кадѳ дарјасѳмаѳс, ѳтлаын вістасѳмаѳс. Сѳхторіца меным бѳрыннас віставліс: колѳ лоны сіѳ, мыј салдатыс дарјасігас лезѳма вомгыс вісан орсѳ паѳас...

— Паѳас!—шуіс тошка, чај ырсіѳѳліг моз.

— да ме ог куж свјашченнѳј ногнас. Лезіс паѳас, а батѳшка мјанѳс і паѳѳдаліс сіјѳ свјатѳј дарінас. Со сылѳн нырыс зікѳз угіс, а ме назга.

— Свјатѳј дарјасѳмлѳн таінство,—жугыла шуіс тошкаыс.

— Мітуша, пуксы чай јуны,—гораа, назгөмдн, шуіс старука.

— А?—зон һуждөіс ғылісө, наһр'ажоннөја віждөіс сіждө вомдор ылдө.

— Пуксы чай јуны!

— Кытчө мунны?

— Чајсө, міса, ју!—горөдөіс сіждө скөрыс.

— Мыыс сіждө тіјан?

Сіждө мыжіс ғырғасө кінас да кутіс віждөны улыч ылдө, сені сөд һајт піөд көкјасө мырдөн кыскаліг-тыр кысгіс мөс.

— Сыы-жө. Медвоғзаыс тајдө менам. Көр һылкаөј дарјасіс, тајдө ез вөв, ајка ордын оліс. А сесга вајіс-ны, сіждө і бостөма тајдө вісөмсө щөщ. А мі огө гөгөр-воөј. Лечітім, да мед ескө кызі колө, а то сөмын шыкөдім! Сылы і пырөма вісөмыс пелас. Віјалө і ві-јалө. Сізі і пелтөмміс!

Сіждө ышлолыштіс да һадејатөгө віждөліс өшіңө.

— Мужікһыд тіјан көні? Уж ылын?

— Јөјміс. Ставыс міјансаң! Міјансаң-жө вісөмыс вужіс. Öні өтһам тајөјаскөд көлі. Нылкатө көді бөг-тас? да і пі сајдө һекущөм оз мун. Öтө шог, өтө шог...

Скуп сінва візувтіс сіждө лабутһөј чужөм куға.

Ме прөщајтчі да петі. Нөылын дөввізіс вічкө.

ЖЕН ГІӨМТОР

— Сіңкө тајд ті ізволітанныд ужавны „Безбожні-кын“?—көлесајаслыг грымакылдмсд вевтыртдмдн шуис меным сугед, зормдм, важндј тошка старік.—Лыддылі. Вера вылд јона воны кутінныд. да напрасно-с. Мырддыны-кд верасд мортлыг, мы-жд сылы колас? Ті, ферт, наукасаң, ізучајтанныд јенежса светілдјас, быдсама двіженіјејас,—почтонно, почтонно. Ті гіжан-ныд, а ме лыдда—леқдј і меным ассым мдвпалдмдс кутны. Ті наукасаң, а ме олдмсаң. Ме кдсја вјставны тіжанлы ассым олдмдс, і ті ақзанныд: коді ескдмдн шыддчд јен дінд, јенмыс лдсддд сылы олдмсд. Қік ставыс сдмын мјан господ јен Ісус Хрістоссаң. Вот коді лдсддіс мјанлыг олдм, ескдмдн-кд сдмын. Вот ме вјстала тіжанлы ассым олдмдс. Так вот, менам батдј, царство небесндј сылы, вділі ыжыд тдргујтысдн, а сің-жд вділіны керкајас да кык пывсан. А кор, кыз шуны, кучкіс меным кыз ардс, најд вадісны менд кард да шуісны: „Ні дті ур те месаң он пдлучіт. Ме трактірса фетінкасаң та выјдз воодчі, воодчы і те да чукдрт капітал. А кыз кула—ставыс вокјасыдкдд тенад, да аслад дінд содтан і менсым“. Курыд меным вділі, том, овны окота, да батд вјсталис—ештдма: біаіз

код вѡлі мортис. Ставыс ескѡ нѡнѡм, да вѡлі менам
моѡсточка Соѡа, жежыдѡнік, гажа да мелі. І гѡм мен-
сым некѡр ез корлы, ас ужнас олѡс, да пѡтор месаѡ
чужѡс. Шаѡ ѡетѡнка, пыр ічѡтѡк кѡяснас ме дѡнѡ ну-
жѡдчывлѡс, велалѡ сы дѡнѡ. Гѡтрасны сы вылѡ ег кѡсѡм,
а кыз думвылѡ ускѡда: быт лѡѡ јансѡдчыны,—јовѡ-
нѡтлас сѡлѡмѡс. Но, азза, тупѡкѡ воѡ. Код дѡнѡ? Кодѡ
сѡвет сѡтас? Ѳтѡ колѡ—госпоѡ јен дѡнѡ. Мунѡ Іверскѡѡ
божја матер дѡнѡ, сылѡдѡ акаѡістѡн молебѡн,—ша-
тѡн жыѡнѡн сувтѡс,—да пѡса јурбѡтѡ, сѡнѡа петтѡз. І
мыј-жѡ тѡ ескѡ чајтанныд? Бытѡ јурдѡдѡс менѡ: гѡт-
рас Глаѡіра вылѡ. Менсым быдѡн сѡлѡмѡс шамыртѡс,
дрѡж быдѡн прѡјдѡтѡс—жалъ Соѡаѡс, ѡетѡнкаыс жал...
Глаѡіра Пудѡвнаыс-жѡ ыжыд капѡталјаса вѡлі. ѡелѡ-
ыс колѡм, а ме тѡдѡ, да і ставыс тѡдѡсны—нывнас
аслас багыслы двѡјѡна вајлѡс. А Іверскѡѡ божја матер,
пресвјатѡѡ, пречѡстѡѡ ѡѡва сещѡм јѡга вѡдѡдѡ ме вылѡ
да сѡннас щѡктѡ: мунѡ! Но, корасѡ ме, ворсѡм свадба.
А вѡчкоын вѡдѡдѡлі—сулалѡ менам Соѡа пѡлѡсын, вѡр
сер чужѡмас абу, кѡас кагаыс, сулалѡ, кѡт ескѡ кыв
шуѡс. Гудыртѡс менам сѡнјасын. Ех, мѡвпала, некѡр
тащѡм коланаѡн ез вѡвлы, кѡт кувны. Но, ѡелѡыс ко-
лѡм,—оз поз шуны, мыј менам Глаѡіра Пудѡвна став
зверјас вылѡ мунѡс, а вескыда-кѡ шуны—вѡдѡдлан да
ружѡктан. Но, мыј вѡлі, сѡјѡ колѡма. А вот тѡ шуан-
ныд, јѡвлѡн сѡмыс-пѡ абу. Кызѡ-нѡ абу? Кор гѡтра-
сѡмсаѡ ме кок јылѡ сувтѡ, мортѡн лѡѡ, весѡг батѡѡ
менѡ уважајтны кутѡс, да Глашенкалыс капѡталсѡ
нѡдјѡнѡкѡн ас нѡм вылѡ вужѡдѡ. Асныд гѡгѡрвоан-
ныд,—бабалѡн јурсыс куз да вежѡрыс жеѡныд. Ѳте-
чѡстволы пѡлза вајны—сѡјѡ мужѡчѡѡ ѡелѡ, абу баб-
скѡѡ, да быдѡн, кодѡс госпоѡ спѡдѡбѡтѡс заслужѡтны
капѡтал, ѡбјазан вајны рѡднѡѡ страналы тајѡ пѡлзасѡ.
Бур. Кутѡм овны...

— Мы-нө, бура гөтырыккөд олинныд?

— Сөдөмыг-сөдөмө. Ферт, гөтыра олөмын овлөны
случајјас, абу сытөг. Изволитанныд аззыны, со пельыс
вылынжык дој віз,—коколукаөн вартыштис, муртса
ез ві. Но ме тіјанлы вескыда вістала: ег вежөрөн, ег
велөдчөмөн, а нач өті міјан господ Іисус Христос вы-
лө надејаөн лоі ме мортөн. Есканныд-ө, ні өті фелө
ег вөч јен благөслөвіттөг. Куліс батөј, ме пыр-жө
Іверскөј дінө: матушка, велөд. А сіјө, пречистөј, се-
щөм меліа пырыс гөгөрвоана відөдө ме вылө да шуд
сінјаснас: „Мун,—шуд,—спасіт отечество пөлза вылө
капіталјассө вокјасыдлыс“. Јенлөн вөла! Сувті ме пі-
рөсчанъ вылыс да муні вокјас дінө. А колө віставны,
кык вок менам, да абу сіјө туј куза мөдөмаөс. Коліс
міјанлы батным шөріөн капіталјас, керкајас, төрговла.
Ме-тө куті сујны капіталјасөс фелө вылө, кызі јеван-
геліјеын шудма, а најө—мөдарө. Јевангеліјеын шудма:
пырны верблудлы јем пысө, озырлы царство небес-
нөјө пырөм дорыс, кокныджык. Но кызі тајө гөгөр-
воны колө? А сізі. Шудма: кодлы воіс дас талант (а
талант өніја сөм серті—ыжыд мілліардјас) гуаліс не-
кущөм пөлзатөг. А кодлы воіс өті талант—лезіс сіјөс
оборотө да најөвітис талант вылө талант, відөд, сені
і со прөцентыд. Öніја кадјас серті тајө спекулаціја
вылө бергөдасны да он удіт відөддыны, Чекаө пук-
сан. А јешщө шуд, кодөс господ благөслөвітис? Сіјөс,
коді капіталсө кыкмындааліс, а сіјөс, коді ез куж ка-
піталнас вөдітчыны, німтіс „дыш да лукавөј рабөн“.
Господ медвоз відөдө, медым озырыд ассыс капітал-
јассө лучкіа содіс отечество да народ пөлза вылө,
а коді оз куж капіталнас лучкіа бергөддыны, сіјө
господ јенлы супротівнік да рајас сылы, верблудлы
пысө пырөм дорыс, сөкыджык вескавны. А леэөј ті-
јанөс јуавны, коді храмјас стрөітө? Кодјас жертвуј-

тысјасыс? Но вот, воѡдчи ме вокјас дінѡз. Азза, једі-
ноутробнѡѡс вокјасѡј менам—„дыш да лукавѡј раб-
јас“, гуалѡны налы сетѡм талантјасѡ. Ѳтыс універ-
сітетѡ мунѡма, мѡдыс—музыкальнѡј јукѡн куза. Оз,
мѡвпала, тајѡјас господлы абу коланаѡс, вескыд
верблудјас, оз вермыны пырѡдчыны. А медым батѡ-
лѡн трудѡвѡј капіталјасыс ез вошны, ме најѡс кјас
дінѡ курышти. Ме ногѡн і лоі: ѡти вок політікаыс
ссылкаѡ муніс. Сорнітісны: поѡѡ мездыны, пѡрука
вылѡ бостны, хлопѡчитны. Верітѡј, быдса вежон му-
чїтчи: жал вокѡс, ѡд ас вір. Ѳтчыд војын і вѡтаса:
јенув пельсыс, ѡбразјас дїныс петїс ангел, ставыс
југјалѡ, да шуѡ: „Вѡч ассыд, вѡчасѡн содты сетѡм-
торсѡ“. Саѡмі ме асывнас бѡрдѡм сїнјасѡн да гѡгѡр-
воі, кушѡм туј індіс меным царїца небеснѡј. І муні
Іверскѡј дінѡ да пїѡдсчанаѡмѡн атѡѡалї пресвјатѡјѡс.
Сесса муні храм Хрїста-спасїтєла-ѡ да сылѡді бла-
годарственнѡј молебєн пїѡдсчанѡн сулалѡмѡн, ака-
фістѡн да сылысјасѡн, сувтїс сїјѡ меным еца вылѡ
ветымын чѡлкѡвѡј. Сїзі і пѡгїбнїтіс вокѡј ас мыж
кузаыс Сїбірын, а мѡдыс бѡсакалѡмѡн вошіс. А ті
шуанныд—јєнлѡн сїѡм абу.

Сїјѡ лантїс. Сумыштчіс. Ѳшіњ пыр ѡдва мелкај-
тісны сѡд пујас.

— Со,—сїјѡ бара воѡѡ нуѡдіс,—воїс револуцїја.
Ѳд ставыс, ставыс воші: капітал, керкајас, вузасѡм—
ставыс. Мыјыс? Мыјыс тащѡмыс?

Друг сїјѡ катласїгтыр сувтїс.

— А вот танї-тѡ і петкѡдчїс јєнлѡн ѡїѡмыс: ста-
выс нѡжјѡнїкѡн бѡр бергѡдчѡ—і капітал, і ѡєлѡјас,
і тѡргутѡм. Помнїтанныд Іовѡс? Ставсѡ сотїс јєн-
мыд, пасвартїс, пѡјїмѡ вѡчїс, і ставсѡ бѡр сувтѡѡѡ
важ код-жѡ вынын да мїчалунын. І кор востї ме ас-
сым тѡрговлаѡс да куті бостны пѡѡрадјас і бара, не

кызі дыш да лукавој раб, а кызі јенлѳн послушник,
куті отечество пѳлза вылѳ талант динѳ содтыны та-
лант, закажіті акафістѳн да ва веждѳдѳмѳн молебѳн
квајт вјчкоын, і тајѳ сувтіс меным мѳллард кыксо—
курсые тѳданныд ѳні кушѳм? Вееріг сѳнтѳмјас аққасны
ѳні јен сѳдмыс став велічјесѳ...

МОЉБЕНАГІС

Тулскѡй губернаын, ѡтї лунвыв уездын вѡлі сурс
дегати́на ыжда помешщїчѡй іменїе. Орчѡн куїлісны
кык сїкт.

Помешщїк кѡзліс уна наң, кѡзліс свекловица, вѡлі
клевернѡй му, візіс јѡла скѡт, вѡлі зев ыжыд сад.

Кѡзлісны, дерт, наңсѡ і крестана, візісны омѡліка
пырыс скѡтсѡ, петкѡдлісны куїдсѡ мујас вылѡ, вѡлі-
ны кодсурѡлѡн садторјас, а олісны зескыда, пѡттѡз
ез соїлыны, ез јулыны. Ветлісны тоїдсѡс, наїтѡсѡс.
Челаѡ котралїсны чукла кокаѡс, ѡшалан кынѡмјасаѡс,
блед нїсѡ віж чужѡмјасаѡс,—ѡд налы лебачјаслы
моз пыр соїны колѡ, а мамјаслѡн щѡкыда і наң ку-
сѡкыс абу—ѡтарѡ кынѡмјассѡ налыс картупелѡн тыр-
тѡны.

Зескыда олісны крестана: муыс—гѡрјѡн бергѡдчы-
ны некытї. Нї угоѡјејас, нї пѡскѡтина, нї віјас, нї
вѡртор. Скѡт ветлѡдліс посныѡїк, омѡлік... Јѡвсѡ,
мыј вічмыштлис, нулісны барскѡй двѡрѡ маслѡбојка
вылѡ—челаѡ јѡв кѡрсѡ ез тѡдлыны.

Наңыс крестаналѡн чужїс сїзжѡ омѡла. Богтасны-
кѡ дегати́на вылыс кыз віт, комын пуд—радлѡмыслы
пом абу. Ез шоча вѡвлы і сїз, сѡмын-сѡмын кѡїдыс
вылас воыштас.

Помешщик бостлывліс і сізімдас віт і со пуд-
јасѡн.

— Мы-нѡ, сылы позѡ,—со-ѡд муысмыјдта!

— Са-ѡд дегатінаыс.

— Но і мы-нѡ? Сылы ем мыјѡн бостчыны—капі-
тал,—гыжјаслісны гынмѡм јурсіјас піас крестана.

А асныс букышѡн пыр візѡдлывлісны помешщічѡј
му вылѡ: „Міјанлы-кѡ ескѡ тајѡ муторсѡ, мі ескѡ
шедѡдім“.

Гѡгѡрвоѡ помешщик—јѡзыс кутіс шызыны. Сірсѡ,
ортсыганыс нінѡм оз тыдав,—ставыс лѡн, лѡгыд, спо-
кој: ураднікјас, старшінајас, сотскѡјјас, станѡвѡјјас,
ісправнікјас—ставныс ас местајасас, а гѡгѡрвоѡны,
ставныс гѡгѡрвоѡны: тајѡ лѡн, гѡнгалѡм, покорнѡј;
мугыс, шоггыс, гѡлунгыс гѡдагѡм чужѡмјас сајас
ѡбсѡма куслытѡм мѡвп. ѡбсѡма да пыр быдмѡ да
пыр паскалѡ, пыр сукмѡ гѡд кымѡрѡ, коді ѡшјѡма
став роч му вегтас.

„Ок-ѡд сіјѡ,—мѡвпалѡ помешщик,—чѡволас, чѡво-
лас мужікыд, да кыз кыптыгас, весіг „ок“ он удіт
шуны“.

І мѡвпыштіс.

Локтѡ сіктѡ:

— Но, со мыј, мужікјас. Азза—сѡкыд тіјанлы...

— Сѡкыджыкыс оз вермы лоны, помыс сѡкыдыс-
лы оз тыдав,—кусналѡны кіаныс шапкајассѡ.

— Со-ѡд, сіјѡ і ем. І оланныд кѡјінјас моз—плеш-
нытѡ пернапасавны некытѡн,—ні вічко, ні школа.

— Ен-нін шу. Вескыда зверјас моз олам.

— Но вот. Кѡсја ме стрѡітны тіјанлы вічко дај
школа.

Бытѡ тѡлѡн кусыңтіс крестанаѡс, кутісны коп-
расны;

— Покорно́ја благодарітам! Нем кутам јурбітны, благодетель міјан!

А бабајас радысла бѣждорјасас пондісны сулыны, гѣрдѣѣм сінјасѣ чышкалѣны.

Помешщик сувтѣдіс вѣчко, стрѣітіс да востіс церковно-пріходскѣј школа, медым поп факѣнкѣд велѣдісны челаѣѣс псалтѣр лыѣѣны. Ачыс ветліс карѣ, воліс архіјереј орѣѣ да карыс вајіс кыкѣс: крестаналы—попѣс, аслыс—агрономѣс.

Поп заводітіс ассыс, агроном—ассыс-жѣ.

Поп вѣскресењнајасѣ і вѣскресењналы паныѣ, быѣ празнікѣ, коді вѣлі вежон піын да празнікылы паныѣ „аллылујја“ да „господі помілуј“, „благословен гр'ады“... да уна мукѣд пѣлѣс, гѣгѣрвотѣм, назгѣмсама тор.

Но торјѣн-нын топѣділіс проповедјасѣн. Кыз служба, сізі і проповед. „Раѣјт матыссатѣ ассыѣ, астѣ моз-жѣ“... І мѣдас, і мѣдас кырсыны. Согѣд Ігнатѣ раѣјт. Старшінаѣс раѣјт. Помешщикѣс раѣјт, сылыс управлајущѣјсѣ раѣјт.

— „Абу власт, коді абу јенсаң“. Секи-нын зік соловеј моз заводітчас сыны: і государ імператорѣс пѣщітајтѣј, кызі помазаннік божіјѣс, і губернаторѣс пѣщітајтѣј, і ісправнікѣс пѣщітајтѣј, і стандѣвѣјѣс пѣщітајтѣј, і ураднікѣс пѣщітајтѣј.

„Ен лоѣј дыш да лукавѣј рабјасѣн“. Ужалѣј мырсѣј, і ставыс тіјанлы сетгас. Сышѣѣѣѣм—став порокјаслѣн мам, сысаң тіјан і гѣллуны...

Сулалѣны крестана, кывзѣны, кѣрсѣмаѣс, зугѣм тошјасаѣс, чужѣмјас вылын жужыѣ чукурјас; кіјасыс бытѣѣ плетјас ѣшалѣны, сѣѣѣс, гадѣѣѣс, мунѣны мѣс гыж вылѣ, немѣвѣјса, музлытѣм ужгыс потласѣмны; сулалѣны, кывзѣны, довкјѣѣлѣны јурјасѣнаныс; збыл-пѣ.

Сулалоны і бабајас, мучітом клачајас моз, сулалоны, ышлолалоны да бара јурбітоны, улдз копрасоны поплы да образјаслы: „Господѡ, господѡ! Ебѡсным мїјан абу, вынјасным мїјан абу“...

Лѡсыд лої попнад.

Бара жѡ і мѡд боксан попнад лѡсыд. Вѡлі, заводітас наныд сотчыны, шыбласѡны крестана, некыз попѡс сузѡдны,—јѡз вічко ылын, да і асныс најѡ поп вылас нещкысѡны, сетчѡс сїктјасыс ас дінас кыскѡны, некыз крестана оз вермыны віччысны ассыныс ѡчередсѡ.

А ѡні зїк мѡдногѡн лої. Пуксїс гожѡмбыд кежлѡ кос поводѡда,—пондіс сотчыны нан, турун; муыс, бытѡ кірпїч: потласѡ пыщкѡсѡзыс. Азѡдны крестана: пропадітоны. Колѡ мыјкѡ вѡчны.

Пыр-жѡ ускѡдчїсны поп діно. А сїјѡ кі уланыс, тани-жѡ, асланыс, оз ков ветлѡблыны јѡз сїктјастї, кланчїтны јѡз попѡс.

— Баѡушка, кыщовт молебѡнѡн мујас куѡа, гїбелным мїјан!

Поп лѡсѡдыштїс јурсїсѡ, чукѡртїс ассыс став кѡлујсѡ. Бостїсны ѡбразјас, нуїсны куѡ бедјас вылын вышівајтѡм јѡзѡс, кыкнан сїктыс кысѡны—і том і пѡрыс. Сыліс поп назгыс ѡјачоккѡд, быд пельѡс, мујас, став садјас резіс вежаваѡн.

Сотчїс кушѡѡ став нан—ні ѡтї кѡјдыс ез боѡтны, а садјасѡс жѡрїтїс гаг. Уна крестана тувјалїсны керкајассѡ, вузалїсны ѡстаткі мѡссѡ, мунїсны бокѡ нажетка корсны, а бабајас челаѡкѡд шыгјалѡмысла да шогысла сѡдасїсны, кѡтомкаасїсны да мунїсны мїлѡстїна корны.

Ез норас помешщїк і агроном вылѡ. Вузалїс агроном став важ ещальстыс мѡсјасѡс, лѡсѡдіс бур, пѡрѡдаа скѡтѡс, да пондіс верѡны сїјѡс картупелѡн,

свеклѡдн. Щѡктіс гѡрны ез августын да сентябрын,
кыз сіѡ вѡлі војдѡр, а мајсан. Гожѡмбыд новлѡдліс
мујас кузаыс пінајас, кодјас небѡднісны вылыса му
слѡјсѡ, ез сетны сылы космыны корѡгјасѡ. Вајіс ка-
рыс кушѡмкѡ зѡлла да пондіс сіѡдн кішкаыс резны
садјыс пујасѡ. А суыскѡд, коді колѡдѡма вѡлі кѡј-
дыс вѡлѡ, лѡлкујтчіс кагакѡд моз: ѡтѡтѡг сіѡс бѡрјіс,
весаіс, тѡлѡдіс, кыз стеклѡ торјѡс, кѡјдыс на кѡјдыс.

Воіс вундан кад, помешцік бостіс фесатіна вылыс
кыксо пуд. Кујім мында пондісны мѡсјас сетны јѡв.
Кісмѡны јаблокјас чудеснѡјѡс, бытѡд кістѡма, ѡтѡ чут
выјѡз абу.

Шевѡдны крестана, копрѡдлѡны јурнысѡ:

— Кѡлдун!

— Батушка, сылышт молебен!

Воісны кык револуціја. Воzza револуціјаас шыбы-
тісны царѡс, да колісны мусѡ помешцікјаслы, капі-
талјас да фабрікајас—капіталістјаслы. Мѡд револу-
ціјаас коммуністјас шыбытісны помешцікјасѡс да
капіталістјасѡс, муыс вужіс крестаналы, фабрікајас—
рабочѡјјаслы.

Міјан помешцік ѡдва коксѡ нуіс, пышјіс. Агро-
ном муніс, поп коліс.

Јукісны крестана мусѡ, кызѡктыштлѡны, нумја-
лѡны:

— Резышт, катушка, вылчужѡм муторсѡ.

Резыштіс. Бостісны крестана кѡкјамысѡс пудјѡн.

Мыјдта радлѡмыс вѡлі. Мѡд воас:

— Сылышт молебен, катушка!

Молебенаіс. Бостісны пуд кыз вѡтѡн фесатіна
вылыс. Зумыштчісны крестана. Шог кутіс пырны
крестана сѡлѡмѡ.

— Мыј-нѡ тајѡ катушка, пом воѡ, і мунад кувны
лѡѡ—важѡ воны кутім.

— Тіян грекјас куза, тіян грекјас куза,—карксѝ поп,—господь накажитѝ. Онѝ лучкіа кевмѝ, онѝ сѝлѝмсаньны.

Лажкѝѝдлѝны омѝлтѝѝм, курыд шог јурјаснаньыс крестана.

— Збыл, сѝзі. Еша кевмам, уна грек вѝчам. Лепты ѝбразјастѝ, баѝушка, кышовт став мујас куза.

Лептисны ѝбразјас, кышовтисны став мујас куза, став вѝјас куза; резис поп вегкыдыв дај шујгавыв, резис ведра кык. Служитис акафіста да акафістѝѝм молебенјас—зік војѝѝыс. Јѝз мујисны, ѝдва кокјасѝ кыкисны гортаньыс.

Воис вундан кад,—асланьыс сѝнјасьыслы оз ескьны крестана: бостисны... кык пудјѝн да кујим пудјѝн сѝсатѝна вылыс.

Чукѝртѝс сход.

— Тѝ со мыј, старѝкјас...

Вѝставлѝ, а сылыс кывзѝны, сы вѝсна, мыј асланьыс, сѝктса морт. Важѝн-нѝн мунліс фабрѝка вылѝ, ѝнѝ воис коммунистѝн. Артѝс сѝзі, мыј воисны сыкѝд томјѝз, асланьыс-жѝ, ассѝктса красноармејецјас.

— Со мыј, старѝкјас, сѝвет тіянлы сѝта, а тѝ кывзѝј.

І сѝтѝс налы сѝвет. Заводѝтисны увгыны крестана:

— да поѝѝ-ѝмѝј таѝсѝ! да те-нѝ, дурмін алѝ мыј! да некѝр мѝ тајѝс огѝ вѝѝѝј. Мѝ-ѝмѝј кушѝѝмкѝ озырјас? Мѝ абу помешѝкјас.

Красноармејецјас пѝвсыс томјѝз пондѝсны дѝрјыны:

— Нѝпременно сѝзі колѝ вѝчны, кызі шуѝ јортыс. Сѝјѝ-жѝ мѝјан. Бара-жѝ—коммунист.

Кушѝѝма ез мыжсыны старѝкјас, но томјѝз најѝѝс гѝлѝсјаснас венѝсны. Вѝчны нѝнѝм, павтыртлісны палто пѝлајасѝѝ, суѝѝдѝсны кѝшѝлјас, чукѝртѝсны сѝѝм. Бѝрјисны кык мортѝс, сѝтѝсны налы сѝѝмсѝ. Мѝѝѝѝѝсны карѝ.

А сені поп шыддчс:

— Вот мы, православнѳјас, пестор колѳ божі храм вылѳ, да і меным дај прічтлы колѳ дагтыны.

— Но, мы керан,—гыжыштчсны старікјас.

— Оз ков, ог кутѳ!—горѳдсвы томјѳз.

— Но, а мі кыз жѳ, ѳтнаным ог вермѳ!—пѳрысѳс. Јарміс поп.

— Сіқкѳ со ті кытчѳ кусынтанныд! Свјашщенні-кѳс пыдд і онѳ пуктѳј, требајасыс, јанзім шунысѳ, кыз корыглы сетанныд!.. Јорас тіјанѳс госпѳд!

Старікјас повѳдмаѳс пернапасасісны, а томјѳз горѳдсны:

— Мед јорас! Мед, космам-кѳ...

— А-а, ті тазі!..—кутіс појгыны поп.—ѳшѳда віч-ко ѳзѳсѳ томан!

— Важѳн-нін кад.

— ѳшѳд... со, абу гѳгѳрвоѳма!

— Кѳт аслыд гыліад!

— О, госпѳд!—бѳрынтчсны старікјас, важ мозыс повѳдмѳн пернапасасігтыр.

Поп вічкоѳс томаналіс да муніс, некод оз тѳд кытчѳ. А сізі бытѳ і вѳвлѳма—сіјѳ кыкыс, кодјас ветлісны, карыс воісны, којмѳдѳс сѳрсыныс вајісны—агрономѳс, да нѳшта важсѳ, код і помешщік ордын ужавліс. Ставныс обшществонас воісны.

Богтс і сіјѳ ас ужас: і тулысын вој гѳрѳм лѳсѳдіс, і піѳовтны щѳктіс гожѳмбыд, і кујѳд індіс, кор да кыз і петкѳдны да гѳрны, і пѳјім щѳктіс чукѳртны да ставсѳ му вылѳ петкѳдны, і кѳзан кѳјдыс кушѳз весавны, і садјас резіс. Ружтѳны крестана, кѳшѳлјасыс петѳ сѳм, ставыс тајѳ дон сулалѳ.

— Ак, те јерѳмакан, бѳрдсны міјан сѳмјас!

А вѳчны нінѳм, он бѳрынтчы: шугін-кѳ јелѳдѳгѳн, пыр пестѳрѳ.

Колі во. Бостісны нан, да шајпај-муніс јѳз: де-
сатіна сетіс со пуд! Акнітіс јѳзыс да серѳктіс чужѳм
пастанас:

— Вот тајѳ здорово!

Гораѳс да гажаѳс лоіны сіктјас. Регыд поп воіс—
омѳл, лоѳ јурсіа, тыдалѳ, уѳтѳмалѳ, гажтѳм.

— Православнѳјјас, атѳбалам јенмѳс тіјанлы сіѳн
ыстѳм неізречімѳј мілѳстыс. Кыщовтам став мујас
куѳаыс молебствіјеѳн...

Со кымын сѳд, јон, муѳс, потласѳм кукішјас ну-
жѳдчісны сылы:

— На, со, курччы!..

А барынлы сөм колд, сещома колд да уна колд. да, помилутд, кызи-нд сылы сөмтөг! Олд сиж сем-
жаскөд Петербургын да заграницаын,—а сени быдлун
сојас колд, а то і сурсјас. да ті мөвпыштд—абу-дд
кущомкө нинкөм новлыс, абу голодраец, а ачыс цар
ордас гөтырыскөд, нывјасыскөд, пјјаныскөд дворецын
балјас вылын овывлө.

А кыз цар ордө бал вылө мунны, гөтырыс дај
нывјасыс Паріжыс суздөдөны платтөјас уна сурсјасыс.
Вот і лөд крестаналы зилны, медым баривдс не ук-
көдны.

Сіктө барін воывліс шоча: кыкө-кујимыс во пын
волас, і сиж бур,—нинөм сылы тани вөчны, заграница-
ад гажажык. А мыјөн воас аслас усадбад—мөдас кіс-
сыны море.

Вајас аскөдыс кык лакејдс да пөвардс, да барына
динө горничнөјдс, да нывјасыс динө горничнөјдс, да
коњухдс, да кучердс, да прачкадс, сјјдн-дд і барін, і
барына, і барінок, і нывјасыс велалөмадс овны сөстө-
ма, кокныда, медым уна јөз на гөгөр бергаліс.

Виздөдөны ју вомөныс крестана, мөвпалдны: „Ек на-
јдс, кесјасысјассө, кыскөмадс!“

А усадбаын—пір горој. Терраса вылын паскөддө-
ма ыжыдыс-ыжыд пызан. І мыјыс, мыјыс сөмын абу:
і сојаныс быд сікас, море сајса винајас, і езыс блуд-
јас, і хрусталнөј пөсуда, і став пызан пастаыс сув-
төдлөма цветјас, нач быттө садјын, а јежыд пызандө-
раыс-нин, быттө быг.

А крестана виздөдөны ју вомөдн: „Ек-к најдс, мат
честна! но, і јумова-жө олдны!“

Воаласны гөстјас: помешщикјас көлөкөлчика трој-
кајасдн, двор‘анстволдн предводител, ісправник, а по-

мещікјаслѡн гѡтырјасыс да нывјасыс јежыд въздуші-
нѡј платѡјасаѡѡ, јежыд јајаѡѡ да пышноѡѡѡ, јурсіја-
сас цветјас. Ісковтас і поп, шѡвк расатајѡ случај ку-
заыс пасталас, зарні крест. Благѡслѡвѡтас „пітіјејас
да јаствојас“, і ставныс шумѡн пукгалѡны ыжыдыг-
ыжыд пызан сајѡ,—морт квајтымын пуксасны.

Лакејјас жуѡны, кісталѡны румкајасѡ вінајас, на-
лівкајас, лікјорјас, барыјас јуѡны да сојѡны, пунктѡм
југјалан зарні піњаснас накълалѡны, французскѡј ногѡн
варовѡтѡны.

А крестана ју сајас мышјасѡ гыжышталѡны: „Но
і јонѡѡ-жѡ сојныс, зік порсјас коѡѡѡ. да кушѡм гѡрд
чужѡм банаѡѡ!“ Сблыштасны да муналасны гортаныс,
а тыртѡм кынѡмјасѡ нѡшта јонжыка зелѡдаласны
вѡнјаснас.

Зік рытѡзыс грымакылѡ помешчіклѡн керкаыс му-
зыкаѡн, серамѡн, сылѡмѡн, стѡканјас да румкајас зѡл-
гѡмѡн. А рытнас керкаыс ставнас ѡзјѡ біјасѡн; став
сад пастаыс ѡзјѡны уна рѡма пѡнарјас; лајкјалѡны
віж, гѡрд да кельдлѡз пѡнарјас пыжјас вылын, коѡ-
јасын гѡстјас іслалѡны ју куза. І дыр-на кылѡны ју
вывсањ, садсањ, біјасѡн ојѡѡм керка пыццањ гажа,
коѡ, горш вывтыс пѡтѡм јѡзлѡн гѡлѡсјас, да дыр оз
лѡнавны ас позјасас шыѡѡѡѡм сіктса курѡјас.

ЧУҚОРТ СРОК КЕЖЛѡ

Кутіс лѡѡѡѡчыны барін мунны став семјанас Москваѡ
ѡѡ торжествојас вылѡ. Корѡ управљајушщѡјѡѡ, шуѡ
сылы:

— Іван Ніканорыч, ме муна семјаѡн Москваѡ—
коронаціја вылѡ, срок кежлѡ, сормѡѡѡѡѡѡѡ ыстѡј
ѡѡм. Уна-ѡ воѡ сентябр первојѡѡ лун кежлѡ?

— Сентабр первожд лун кежлѡ квајт сѣктыс воѡ дасквајт сурс шајт.

— Смотри-жд,—срок кежлѡ.

— Кывза—шуѣс управлајушщѡј, гѡрд рожаа, а рушку кузаыс езыс часѣ цеп—лабаѣник вылѡ мунѡ, да вѣждѣс барѣн вылѡ понлѡн коѡ сѣнјасѡн.

КРЕСТАНСКѡЈ ШОГ

Сѣктын ызгѡ јѡз, кыссѡ вѣчко плѡшщад вылѡ правленје дѣнѡ. Крестанскѡј јурјаснас сѡѡ став плѡшщадыс.

Локтѣс управлајушщѡј, катласѡ ѡтарѡ-мѡѡарѡ. Калѣс правленје кѣлчѡ вылѡ, пондѣс шенасны гѡрд гѡнѡс кѣјаснас да горѡѡѣс ѡш моз пѡѡѡм гѡлѡсѡн:

— Лантлѡј тѣ, големјакајас!..

Лѡнѣс крестанскѡј море, сурс сѣнјас вѣждѡѡны управлајушщѡј вылѡ. А сѣјѡ, кѡјѣн моз на вылѡ вѣждѡлѡ-мѡн, сулыштѣс, да шуѣс:

— Со мыј, мужѣкјас, воѡ арендалѡн дѡн мынтан кад. Тѣјанлы быѣ ковмас мынтыны ставсѡ весѣг урѡѡ. Некушѡѡм ѡтсрѡчка ѡз лѡ, некушѡѡм лѣчѡѡѡм,—ставсѡ весѣг урѡѡ. Коѡ сајын кѡѣ дас ур колас, сылыс ставсѡ лѡѡ вузалѡма медѡѡрја ыждѡыс.

Плѡшщад лѡнѣс, бытѡѡ покојнѣкѡс нуѣсны.

Сесга лебачлѡн коѡ вѡсныѡѣк нывбаба гѡлѡс кыптѣс:

— Пропадѣтѣм мѣ ѡнѣ ставным!

Да бытѡѡ потѣ, шыѣс, шатѡвтѣс плѡшщадыс ставнас:

— Кытѡѡ-нѡ мѣјанлы!

— Нѣ ѡтѣ кѡјдыс!

— Фегатѣна вывгыѡ ѣ кык пудјѡн ег чукѡртѡј!..

— Воѡ да кув!..

рікаяс, старукаяс; колісны сіктѡ сѡмын чіпанјас да омѡлтчѡм ыжјас—і кагајассѡ ставсѡ бабајас нуісны.

Став барскѡј дворыс ворота дорѡзыс ојдіс кіссѡм крестанскѡј дукѡсјасѡн, пѡсалѡм дѡрѡмјасѡн, нінкѡм-јасѡн, њат чышјанјасѡн нывјас вылын, когаслѡм баб-јеј јубкајасѡн,—ех, море, пѡдѡстѡм крестанскѡј корысалан море! Віждѡдѡм пыктыштѡм јурјасыс чела-лѡн катласѡны то ѡтї, то мѡдар бокас—сылїзірјасыс оз кутны.

Лѡыс шапкајастѡм крестанскѡј море, віччысѡны барінѡс.

А барін ас семјаыскѡд да коллѡдны локталѡм помешцікјаскѡд покојјасын кывзѡны молебѡн—мунѡны Москваѡ. Поп, факѡн, зарні рїзаѡс, зілѡны, і зірдалѡ шондіыс зарні крест вылын, і сѡгласнѡја сылѡ хор, кылѡ, кыз вічкоын, голубѡј ладан дук.

А кілчѡ дорын сулалѡны каретајас, коласкајас да барскѡј ембур тыра подводајас,—куш ѡтї паскѡмсѡ кыскавны—не вермыны.

Кылѡ, горѡдісны славословіје барінлы, „многаја лета“. Сесса барін петїс кілчѡ вылѡ, сы бѡрса бары-ња, ставнас јежыд, сы бѡрса нывјас, јежыдѡс-жѡ, на бѡрса піяныс зарні воротнікаѡс—велѡдчѡны Пітерын, сещѡм заведеңіеын, кѡні міністрјасѡс лѡсѡдѡны, а чужѡм выланыс кѡт томѡс-на, дассїзім, даскѡкјамыс арѡсаѡс, да сырмѡмаѡс: быдса војјас бабајасыскѡд похабнїчајтѡны да јудны. А на бѡрса—помешцікјас. Петїсны поп, факѡн зарніа рїзаѡс, зірдалѡны шонді возын. Кутїс поп резны каретајас, вѡвјасѡс, жуыс прїслугаѡс.

Барін віждѡдліс крестана вылѡ. Управлајушщѡј чеччыштїс боқысан, да пон моз сїнмас віждѡдѡмѡн, угѡд-лївѡја шуїс:

— Коллѡдны тіјанѡс локтѡмаѡс.

Барін шуіс:

— Но, мы мужічокјас?

А барына топдїс шовк чышјаннас нырсѳ да шуіс:

— Сынѳдыс насан ѳкыд. Тыдалѳ, заразнојјас емѳс.

Барышнајас чіткыртїсны нырнысѳ да бергѳдчїсны мѳдарѳ. Зарнї воротнїкјаса барскѳј пїжан корсалїсны јон нывјасѳс да мѳвпалїсны, кущѳм бур ескѳ накѳд вој коллавны, јуктавны ескѳ кодѳз да...

А барїя бара мелїа шуіс:

— Но, мы, мужічокјас, мы колѳ?

Јѳзыс, мыјдта сенї вѳлі, шыбытчїс пїзѳс вылѳ,— да лептысїс став двѳр пагта лѳвтѳм, горзѳм, лыдѳдѳдлѳмѳн бѳрдѳм да дугдывлытѳм немѳвѳјса нывбаба сїнва:

— Батушка!.. рѳдїмѳј, пропадїта-амї!.. гїбелным мїјан...

— Кык-кујїм колтаѳн нуїм му вылыс...

— Амбарјасын шырјас шыглаыс кулалїсны, нї ѳтї кѳјдыс оз аззыны...

— Мезды, бат, кѳт рента жынсѳ чїнты, еѳѳсным абу... ставным ѳтчукѳрѳ здѳкнїтам...

— Ба-атушка!..—горѳдїсны бара бабајас, кос муас плешјаснас клонгысѳмѳн да бѳрдыс челаѳсѳ нѳјтїгтыр, гѳлѳсјас ортѳзыс горѳдїсны:—Матѳвоїм, спасїт мїјанѳс... тенад кынѳс... Вежѳрным кутїс бырны... јурјасным шыглаыс оз ѳшјыны... нем тенад кевмыгысјасѳн лоам.

Барїн сетїс кїнас знак:

— Сулавлѳј, мужічокјас, сувтѳј пїзѳс вывгыныд: пїзѳс вылын сѳмын цар возын да јен возын.

— Огѳ сувтѳј, кытчѳз мїлѳст он вѳч мїјанлы.

— Но, бур. Иван Нїканорыч,—ї мїгнїтїс чуњнас управлајущѳјѳс,—Иван Нїканорыч, вѳчѳј став кок-

став сїктѡс кусѡдны. да кыг-нїн секї — кусѡдан-ѡмѡ? Асыв кежлѡ сѡмын сѡд местаыс колїс.

Кык лун мыгтї шыккїс да с заводскѡй мѡс. Кор работнїцајас локтїсны асывнас лыстыны, мѡсјаслѡн абуѡг нѡнјасыс, кїссїс вїр,—вундѡмаѡс, а мѡс карта-ыслѡн стеныс вѡлї роѡа, мујасладорсаныс пыравлѡма-ѡс, сы вѡсна і понјас абу кывлѡмаѡс.

Сегса ѡтї вој мыгтї кыкыс ѡзјылїс усаѡба.

Секї вајѡдїсны со казакѡс, да воїс торја важнѡй делѡјас куѡа следовател. Заводїтчїсны допросјас, арестјас. Крестана тупѡй-покорнѡй чужѡмѡн, муѡ вї-ѡдѡмѡн сулалїсны да долїсны ѡтїѡс:

— Тѡдны—ог тѡдѡй, ведајтны—ог ведајтѡй.

Најѡс пукѡдїсны кутузкаѡ, вердїсны селѡдкїѡн, ез сетлыны кымынкѡ лунѡн јуны, а најѡ, мучїтѡма-ѡс, гуранѡ коѡ вѡјѡм сїнјасаѡс, скелет коѡ омѡлѡс, пыр ассыныс:

— Тѡдны—ог тѡдѡй, ведајтны—ог ведајтѡй.

Секї сетѡма вѡлї прїказ плетѡн нѡјтны став сїкт-сѡ. Казакјас ветлїсны керкаыс-керкаѡ, кыскалїсны крестанаѡс, водѡѡдалїсны му вылѡ, ѡтї пуксылїс кок-јас вылас, мѡд јур вылас—да плеталїсны сетѡѡз, кыт-ѡѡ мышкуыс да задјыс ез тырлы вїрѡс-когаслѡм лестукјасѡн. Первој крестанїн мыјвермѡмыс горзѡ да нещкысѡ, сегса сургѡ, сегса лантас да кујлѡ казакјас улын вѡрѡѡдчытѡг. Секї сїјѡс рѡгѡза вылын нудны, шыбытѡны керка сајѡ да кїскалѡны ваѡн. А кор вог-тас сїнјассѡ, сылыс јуасѡны:

— Кодї сотїс сорѡмјас? Кодї шыкѡдїс мѡсјасѡс? Кодї ѡзтылїс усаѡбасѡ?

А крестанїн, ѡдва вѡрѡѡ шушкыла кывнас, шулїс:
— Ведајтны ог ведајт, тѡдны ог тѡд.

Нѡјтїсны і бабајасѡс. Најѡ чїрзїсны, бытѡ вундѡ-ны најѡс, вјунјас моз вегласїсны, но лантлїсны му-

жікјасығ реғыджык, сы вѳсна мыј вѳліны слабжыкѳс,
да кујлісны чѳла, а плетјас вундалісны налығ јасѳ.
Но кор ваѳн кіскалѳмығ воліс садныс, ѳдва кылана
шуалісны:

— Ве-дајтны о-ог ве-dda-ајт, тѳдны ог ттѳ-ѳд.

Плеталісны став сіктсѳ, а нінѳм ез вермыны тѳд-
мавны.

Сѳветујтчыштіс началство—нінѳм ез вермыны
вѳчны крестанікѳд: ѳш моз пыкѳѳ. Секі кутчыгісны
медѳбрја средствоас.

Кызі неуна бурдыштісны крестаналѳн да бабајас-
лѳн мышкујасыс да задјасыс, вѳтлісны став сіктсѳ
плѳшщад вылѳ вічко дінѳ. Петкѳдісны аналој, сув-
тѳдісны му вылѳ паперт воғын. Петіс поп прічткѳд.
Пуктіс аналој вылѳ крест да јевангеліје.

А гѳгѳрыс сулалѳны казакјас вѳвјас вылын; ѳшјѳ-
маѳс нагајкајас; мышкујас сајас вѳнтовкајас, довк-
јѳдлѳны јурјаснас јар вѳвјас. Поп гѳгѳр чукѳртчѳма
началство, варыш моз віѳѳдлывлѳны крестанскѳј шог
вылѳ. А крестана гыжјалѳны лѳмалѳм дојјасѳѳ:

— Кылан, Ваңка, плеталісны міјанѳ сізі, а ѳні
кутасны плетавны ва вежѳѳѳмѳн.

— А те лыдѳы плетјас улад: „Свјат, свјат“...

— Ба-ағушкі, да мыј-нѳ тајѳ лоас: ѳнтај став јуб-
каѳс лѳнтаалісны, а ѳні бара! да тағтѳ јубкајасыд оз
тырмыны.

Поп сујіс јурсѳ јепітрахілѳ, мездаліс бурысѳѳ, не-
уна кусынтіс паскыд соссѳ, бѳгтіс крест да, вылын
сіјѳс кутѳмѳн, кутіс гораа віставлыны—кылѳ вѳлі јѳз
тыра став плѳшщад паста:

— Братіје! міјан госпѳѳ јен Ісус Хрістос ас неіз-
речоннѳј мѳлѳстнас аслас свјатѳј јевангеліјеын вісталѳ:
рабјас да повінујтчасны асланыс господалы. Мі—раб-
јас, грека рабјас міјан госпѳѳ јен Ісус Хрістослѳн

да помазаннік божілөн—цар-багушкалөн,—код вылын кулб јенлөн благодатыс. Но лок іскусїтел, кодї первороднї грекнас нїзвергнїтїс рајыс мїжанлыс пратецјасѳс, оз вермы ас лутѳј гордынаас да локас лантны. Сїѳ сомущајтѳ мїжанѳс адскѳј ѳејанїејас вылѳ, поджогјас вылѳ, разбој вылѳ, јѳзлыс трудѳѳ бырѳѳѳм вылѳ, а торјѳн-нїн, асгыныд могјастѳ, кодјасѳс пуктѳма тїјан возын господ јенмѳн, ісполнајттѳм вылѳ.

Поп сорнїтїс і сорнїтїс, а крестана да бабајас јурбітїсны, копрасїсны, быттѳ тѳлѳн најѳс копрѳѳліс, і кажитчїс налы—сук ру, не то щын, немѳвѳја щын кыссїс на вылѳ, мырдѳїс сїн, пел, вѳла. А поп сорнїтїс і сорнїтїс. Сесга вывлањ лептїс крестѳѳ да кыпыда шуїс, быттѳ јенлѳн дух сїѳс осенїтїс:

— Братїе, кайтчѳј! кайтчѳј мїјан господ јен Ісус Хрїстос возын, сїѳ свјатѳј јевангелїе возын да сылыс свјатѳј жївотвор'ашщѳј крест окалѳмѳн, і сїѳ, ыжыд мїлѳста, мездас тїјанлыс сѳкыд прегрешенїејаснытѳ, кодјас венны поѳтѳма кыскѳны тїјанѳс біа (огненнѳј, гејеннаѳ, кѳнї кайтчытѳм грешнїкјас страшнѳј мукајасын кутасны вечнѳ пуны сїр пїын да весѳѳрѳ корны пѳшщадѳ јылыс.

Плѳшщадѳ паста кылісны бабајаслѳн повзана ышловѳѳмјас. Крестана ѳшѳѳїсны шог јурнысѳ. Матыстчалїсны ѳчередѳн аналој дїнѳ, муѳзыс копрасїсны, окалісны јевангелїе да крест, сесга шуалїсны поп бѳрса:

— Кланїтча свјатѳј јевангелїе да жївотвор'ашщѳј крест возын вїставлыны сушщѳј правда.

Сесга балабѳж-на-балабѳж сувталїсны началство воѳѳ, да сїѳ ѳчередѳн јуасїс. Чужѳмјасыс крестаналѳн да бабајаслѳн быттѳ пѳдлаѳїсны, пемѳѳѳїсны, лѳїсны покорнѳјѳѳ.

— Тõдны—ог тõдõ], ведajtны—ог ведajtõ].

Локысла началство арестуйтис гашкõ вылõ комын
сiзим мортõс, управлajущõ], старшина да урафник
индõм серти да ыстис карõ, турмаõ—вiччыгны суд.

СУДИТ МЕНÕ, СУДИТА НЕПРАВЕДИНÕ]

Истõмитчисны крестана решетка сажын пукалiгõн;
тик рудõс лоины; скелетяс кофõс, кучикыс да лыс
колы,—он тõд, воыс дыр дукалисны.

Отчид пондисны грымакывны кõрт томаняс; при-
кладясõн jркõдигтыр пырисны салдатяс да нуисны
судõ.

Судын нужõдчõма куз гõрд сукноõн вевтõм пы-
зан. А пызан сажын шõрас мундира кыз председател,
воротникыс сылõн ставыс зарни пын.

„Тыдалõ, уна сõм мунõма воротникыс вылõ,—мõв-
пыштисны крестана, повõзмõн председател вылõ вi-
рõдиг,—зев-нын сурjознõ]“.

А бокясас—судайас. Вiрõдлисны—да таjõ Шара-
повскõ] вõлõстса старшина. Лут. Став округыс сiжõс
тõдõ. Зумыд, бур поре ыжда, jaj коф гõрд, сiняс
iчõтикõс, а аслас мельнича арендаын да лавка кõрт
вевт улын. Жõритас, а барiн дор сувтас,—õти му вы-
лыс вотõсяс, õтвылыс крестанинõс нõналõны.

Шога вештисны сiнjасõ. Вiрõдлисны мõд вылõ.
да-õд таjõ двор'анстволõн предводител, баринлõн
друг-приjател, пыр сы ордын гõститõ. Бур коф сõлõ-
ма, i бакенбардяс сылõн кыкнанладор бокас, но i таjõ
соjас бария вõснаыд, не мõдног,—двор'анаяс. Топа-
лисны крестаналõн сõлõмjасыс. Ех, праведнõ] суд-
айас!

А сени бокас сещõм чургõдчõм лыjаса, шкелет
коф, а ачыс мундира. Сiжõ первоjja кывсаыс i кре-

Став сиктсѡ рѡзѡритѡмаѡс кушѡз—ѡтѡ урѡз перѡ-
маѡс барѡнлыс арендасѡ, да нѡшта ставсѡ ѡтпырѡ.

А овны колѡ, а сојны колѡ, а мусѡ барѡнлыс арен-
дѡтны колѡ, а вѡчкоѡ, кодѡ сулалѡс сѡкт шѡрын, вет-
лывны колѡ, а поборјас поплы сетны колѡ,—да бара
завѡдѡтчисны кыскыны немѡвѡја сѡјѡссѡ омѡлык, сарѡ-
мѡм, потласѡм крестанскѡј сылјас.

— Ех, олѡм!

МЫ-Нѡ ТЕ ВѡЧѡН, БАБОЊКА!

Воѡс ыжыд вѡз. Асывјасын да рытјасын нора да
шога чуксалѡ кѡлѡкѡл: к на-ам!.. к на-ам!.. к на-ам!..

Тѡјѡ—монастырса кѡлѡкѡл. Со сѡјѡ дѡввиѡѡ, монас-
тырыс, јежыд стѡнјаса, а стѡнјас сѡјас југјалѡны
вѡчко јурјас да крестјас.

Лѡсыда сенѡ олѡны монахјас, со, ветлѡдлѡны сѡ-
дѡс—пѡтѡс, зумыдѡс. да ѡ кыз налы не овны—со,
гѡгѡрыс ставыс налѡн, монастырса мујас; а ју пѡлѡн—
налѡн, монастырса ојдлан вѡзјас; а вѡзјас сѡјын—на-
лѡн, монастырса вѡр. Му-вѡзъыс монахјаслѡн, кѡнкѡ,
сымында-жѡ, мыјдта ѡ барѡнлѡн.

Крестанѡнлы курѡгѡс, шуам—курѡгѡс ѡ сѡјѡс лѡзны
некытѡ...

Но, кызѡ-жѡ монахјас—асныста ыждаму пластсѡ ѡ
ужавлѡсны? да ез-жѡ, ез уж вѡсна овны монахјас
монастырын, а грекјасыс молѡтва вѡсна.

Крестанаыд пыр грекјастѡ вѡчѡны да кыскѡны
грекјассѡ монастырѡ, а монахјас крестанаѡс мынтѡдѡ-
ны грекыс, да оз прѡста. Сы вылѡ крестанаыд ѡ му-
сѡ гѡрасны, ѡ вѡсѡ ыщкасны, ѡ вѡрыс деланка кера-
ласны; бабајас колтајас кѡртавласны, ѡ садјас ѡдра-
ласны, ѡ дѡрајас монахјаслы кыасны, ѡ мѡсјас бѡрса,
птѡца бѡрса ветлѡдласны—вот ыжыдыс-ыжыд монас-

тырскöй іменіеыд і справітöма. Та пыдді мучітчöм, ужјас вылас вундасöм, шыг, рот пынв крестана му- нöны гортаныс грекјастöмöс, выльчужан кагајас ко- дöс, а монахјас пуксöны пызан сажö і чöскыда і пö- тöса сојöны, кельјасын і вінатор јуышталöны.

Монастырлөн і мöд доход ем. Вöтлісны-кö крес- тана монастырса туј куза скöтöс—мынтыс. Леісны крестана монастырса му вылö вöлöс—мынтыс; муніс- ны бабајас монастырскöй вöрö шакла—мынтыс. Крес- танин бöрдö, а монахјас радлöны—доходныс уна.

Сізі і олісны—öтлadorсаң өікт, мöдарсаң—мо- настыр.

„К на-ам!.. к на-ам!..“

Мунöны монастырö старукајас, томјöз, бабајас, нывјас, нуöны челафöс, мунöны крестана, нуöны ас- сыныс шогсö, ассыныс нуждасö, нуöны јенлы да поп- лы,—кытчö-нö крестанинлы сегга і нунысö? Некод дінö став светас.

Поп вевтғас јепітрахілөн да тараторітöмөн (віс- тагысјаслөн-тај öчередыс—страгт ыжыд!) јуасö грекјас. Ок, уна крестаниндылөн грекыд, дофöдö он тöрдö. А поплөн-нын леғö: „Отпускајетса і разреша- јетса... во імја отца і сына...“

Сöмын бабајаскöд поп дырөн да меліа тöлкујтö јепітрахіл улын, подробнöја јуасас грекјассö да ме- ліа да гораа јен ымөн леғö најöс.

А бабајас і радöс. Попыд пыр—проповедјас дырјі, і гортаныс молитваөн ветлігöн, і көні паныд лöб—пыр гораа пöкöрїтана гöлöсөн віставлö крестаналы грек- јас јылыс, ад јылыс, біа пач јылыс, көні лöб сотчы- ны крестаналы куслытöм бын.

Азғöны крестана: став нешщасöдыс, став шогыс, став рöзöрїтчöмыс грекјассаң; не грекјас-кö, олісны ескö шогавтöг.

Воіс чотыг салдат. Вевтыіс сіјѳс поп да јуасѳ грекјас јылыс. Салдат долѳ: „Грека, грека, грека...“
А поп і јуалѳ:

— Ен-ѳ сотлы барінлыг сорѳмјасѳѳ? Ен-ѳ вундав нѳнјасѳѳ помешщічѳј мѳсјаслыг? Ен-ѳ ѳзтыв усадбасѳѳ?

Мыжтѳм улѳ сажѳѳчіс чотыг да шуіс сіѳѳѳм гѳлѳсѳн:

— Ег... таын абу грека, батушка.

— Отпускајетса і разрешајетса... отца і сына...

Матыстчіс чотыслѳн гѳтырыс, чѳвтіс пернапас, вевтыіс поп да кылѳ—шѳпкѳны бабалѳн тѳмітчѳм, потласѳм вомѳорјасыс:

— Грека... грека... грека, батушка.

А поп стрѳга:

— Помніт, смертнѳј грек вігтасігѳн ас јен во-
зын, коді аззытѳг прісутствујтѳ тані, ѳбны грек-
јастѳ.

І гымакыліс поп јен гневѳн:

— Молітны вермытѳм јен јорѳм сы вылын, коді
госпоѳ возын оз восты асгыс грека душасѳ!

Сесса бара шуаліс меліа да внушітєлнѳја:

— Ез-ѳ сот тенаѳ мужікыѳ барінлыг сорѳмјасѳѳ?
Ез-ѳ вундав нѳнјасѳѳ помешщічѳј мѳсјаслыг? Ез-ѳ
ѳзтыв усадбасѳѳ?

Кутіс тіравны баба, кокпыѳѳсјассаныс да јурѳзыс
кутіс тіравны, і кылѳ—чѳв лантіс вічкоыс ставнас. А
вічкоыс пыр сіјѳ-жѳ: ѳтіјас јурбітѳны, мѳѳјас сулалѳ-
ны піѳѳсјас вылас да течѳны поклонјас, којмѳѳјас
ѳѳталѳны сіѳјас свјатѳј лікјас возын, а мукѳѳјас пу-
калѳны жојас, віччысѳны вігтасны-жѳ,—кыѳі вѳлі
вічкоын, сіѳі і ем. Сулалѳ баба кулѳма нѳѳѳ ловја.
Сіѳі і нешыштчіс сылѳн ѳѳлѳмыс, а друг вігталас
сіјѳ медѳѳрја страшнѳј грекѳѳ, весасгас душаныс,

кыѣи шуѣ батѣушка, быдсама сквернаѣ, да господь вѣѣдлас на вылѣ, мездас став сѣкыдлунгыс, став шоглунгыс, став гѣла олан ышщасгѣгыс, став шыглунгыс мездас сѣктсѣ ставнас, да дурдасны шыгла кулавны челаѣ, оз кутны кыскавны најѣс дурдывтѣг погост вылѣ, оз кутны маѣтчыны дурдывлытѣм псѣгѣмѣн крестана да бабаѣас, лолыштасны ставыс.

І пондѣс воѣтавны бабалѣн сѣнва, јепѣтрахѣл улын пондѣс воѣтавны—мучѣтѣм немѣвѣѣса нывбаба сѣнва, кутѣсны воѣтавны сылы кѣ вылас, аналој вылѣ, крест вылѣ, јевангелѣје вылѣ, а поп ѣѣк вомдор дѣнас пельсѣ чургѣдѣс. Атѣѣ, бабукѣѣ, сѣлѣмшѣрѣѣ, оз-ѣмѣѣ сот те-над сѣнваѣд ыргѣн крестсѣ, зарнѣалѣм крестсѣ, оз-ѣмѣѣ сот ѣѣк муѣѣыс!

І шѣпнытыштѣс сылѣн вомыс:

— Грека, батѣушка... вундалѣс, ѣзтылѣс.

— А нѣшта кодѣ?

— Нѣшта, батѣушка, Мѣкѣтка Ржаној.

— Нѣшта кодѣ?

— Фѣѣодор Крѣвој.

— Кымын морт ставыс?

— дасвѣт, батѣушка, дасвѣт.

— Кодѣ да кодѣ?

— І Иван Косој, і Волоѣдка Прѣтыкѣн, і... дасвѣт, ставыс дасвѣт,—лыдѣѣдлѣс бабочка,—дасвѣт.

ѣѣрны пондѣс поп, тѣждысны,—вѣстагыс со мында вѣччысѣ.

— ...отпускајетса і разрешајетса... во ѣмѣѣѣ отца.

Мунѣ бабук, мусѣ оз чувствуйт кок увгыс: мездѣс батѣушка сѣѣѣс грекѣасыс, ѣнѣ-ѣ господь вѣѣдлас. А сѣлѣмыс желласѣѣма, сѣлѣмын вѣсныѣѣк жел—вѣсѣ сѣлѣм. да мыѣыс-нѣ ескѣ сѣлѣмыслы вѣсны, ѣѣд господь мездѣс грекѣасыс?

Кујѣм лун мыѣѣѣ арестуйтѣсны чотыс салдатѣс, і

Мікіта Ржакоўс, і Фіодор Кривоўс, і ставнысць дасвіт-
нансць.

ЖЕН ДІНО МАВТЧЫНЫ

Пышно́жа справля́тис цар асыс коронаці́ясць, да і кы́зі сылы пышно́жа не справля́тны, кор сылѝн ѝ́ті мілліон му да уна мілліон крестана мырсѝны-песѝны, гѝрѝны сі́ѝс.

Пышно́жа справля́тисны коронаці́ја помешці́јас-
двор'ана. да і кы́зі налы не справля́тны сі́ѝс пыш-
но́жа,—царыс-ѝд на піын первој помешці́к-двор'анін.

Москваыс ставнас вѝлі о́ѝдма бі́јасѝн. Цар муніс зарні каретаын. Сетчѝ вѝлі доѝдалѝма даскык жежыд том вѝлѝс. Том вѝвјас жежыдјасѝн овѝны сѝмын ѝ́ті-
лаын—арабјаслѝн Араві́јаын. На́ѝс і ва́існы сетыс,
уна сурс верст са́јањ да уна сурс ша́јтыс—крестан-
скѝј кѝпе́жаыд тароватѝј.

Цар бѝрса кыссіс лы́дѝм духо́венство. Мітропо-
лі́тјас, архі́ерејјас, попјас, факѝнјас—да ставныс зар-
ні рі́зааѝс, зарні, брі́лліантјаса да драгоце́внѝј ізјаса
крестаѝс,—крестанскѝј кѝпе́жаыд тароватѝј. А јурјас
выланыс налѝн—ѝ́тіклѝн зарні ве́дра, мѝдлѝн—гѝгрѝс,
вывляњ пыѝса зарні гы́рніч, ко́жѝдлѝн,—бархатнѝј
варе́нік. І ставыс та́ѝ кіскалѝма алмазјасѝн, унасі́кас
рѝма ізјасѝн,—крестанскѝј кѝпе́жа тароватѝј. Царыд
леѝѝ духо́венствоѝс во́звылас сы вѝсна, мы́ј сі́ѝ ем
главнѝј мыжѝд крестана вылын цар да помешці́јас
властыслѝн. Та́ѝ мыжѝдыс вѝлі полі́ці́аыс-на јон-
жык.

А духо́венство бѝрса кыссісны дона каретајас, а
на пыщкын пукалісны помешці́јас зарніѝн вурѝм
двор'анскѝј мунді́рјасаѝс да помешці́цајас думыштны
вермыѝм загра́ніцаыс ва́ѝм дона платѝѝја́саѝс,—

СОДЕРЖАЊИЈЕ

	Љистб.
А. С. Герафiмoвiч	3
Чудо	7
Места свјат	11
Кык божја матер	19
Быдлунја вoчoмтoр	22
Св. дарјасoмлoн таiнство	27
Јен сiбoмтoр	31
Молебeнacиc	36
Бунт	44

Ч У Д О,

На коми языке

А. С. СЕРАФИМОВИЧ

Отв. редактор *П. Холопов*. Тех-
ред. *О. Размыслова*. Перевод
Н. Заболоцкого. Издание № 111.
Уполномоченный Главлита № 3083
Заказ № 1248. Тираж 2000 экз.
Стат формат 72 x 108, 1/32. Печ-
чатных листов 2. Учетно-авторских
листов 4,5 Сдано в производство
10-V-38 г. Подписано
к печати 31-VIII-38 г.

Отпечатано в типографии НКМП,
Коми АССР, гор. Сыктывкар,
Дом печати.

23876.

~~донне 1 шагт.~~

~~0-10~~

0-01